

RAPPORT

Natuurtoets inclusief Ecologisch werkprotocol voor de Makkummer Noordwaard

In het kader van de beschermde natuurwaarden van de
Omgevingswet.

Klant: Provincie Friesland

Referentie: BH1774-WM-RP-241007-1022

Status: Definitief/1

Datum: 12 november 2024

HASKONINGDHV NEDERLAND B.V.

Euvelgunnerweg 25A
9723 CV Groningen
Netherlands
Water & Maritime
Trade register number: 56515154

Telefoon: +31 88 348 53 00
Email: info@rhdhv.com
Website: royalhaskoningdhv.com

Titel document:	Natuurtoets inclusief Ecologisch werkprotocol voor de Makkummer Noordwaard
Sub titel:	In het kader van de beschermde natuurwaarden van de Omgevingswet.
Referentie:	BH1774-WM-RP-241007-1022
Uw kenmerk	Click or tap here to enter text.
Status:	Definitief/1
Datum:	12 november 2024
Projectnaam:	VFIJ
Projectnummer:	BH1774
Auteur(s):	J
Opgesteld door:	J
Gecontroleerd door:	J
Datum:	11-11-2024
Goedgekeurd door:	J
Datum:	
Classificatie:	Projectgerelateerd

Behoudens andersluidende afspraken met de Opdrachtgever, mag niets uit dit document worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt of worden gebruikt voor een ander doel dan waarvoor het document is vervaardigd. HaskoningDHV Nederland B.V. aanvaardt geen enkele verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid voor dit document, anders dan jegens de Opdrachtgever.

Let op: dit document bevat mogelijk persoonsgegevens van medewerkers van HaskoningDHV Nederland B.V.. Voordat publicatie plaatsvindt (of anderszins openbaarmaking), dient dit document te worden geanonimiseerd of dient toestemming te worden verkregen om dit document met persoonsgegevens te publiceren. Dit hoeft niet als wet- of regelgeving anonimiseren niet toestaat.

Inhoud

1	Inleiding	1
1.1	Aanleiding	1
1.2	Doelstelling en scope onderzoek	1
1.3	Leeswijzer	2
2	Juridisch- en Beleidskader	3
2.1	Omgevingswet	3
2.1.1	Natura 2000-gebieden (Ow Bal § 11.1)	3
2.1.2	Soorten (Ow Bal § 11.2)	4
2.1.3	Houtopstanden (Ow Bal § 11.3)	4
2.2	Natuurnetwerk Nederland	4
3	Beschrijving plangebied en voorgenomen ingreep	6
3.1	Beschrijving plangebied en de directe omgeving	6
3.2	Voorgenomen ingreep	7
4	Toetsing wettelijk beschermde gebieden	9
4.1	Wettelijk beschermde gebieden (Natura 2000)	9
4.1.1	IJsselmeergebied	9
4.2	Mogelijke effecten	11
4.2.1	Verstoring door geluid en optische verstoring	12
4.3	Conclusie wettelijk beschermde gebieden	14
5	Toetsing wettelijk beschermde soorten	15
5.1	Werkwijze onderzoek naar beschermde soorten	15
5.2	Aanwezigheid of te verwachten wettelijk beschermde soorten	15
5.3	Vaatplanten	16
5.4	Grondgebonden zoogdieren	17
5.4.1	Bever	17
5.4.2	Kleine marterachtigen	17
5.4.3	Noordse woelmuis	18
5.4.4	Otter	19
5.5	Vleermuizen	20
5.6	Vogels	20
5.7	Vissen	21
5.8	Amfibieën en reptielen	21
5.9	Ongewervelden	22
5.9.1	Gevlekte witsnuitlibel	22
5.10	Conclusie wettelijk beschermde soorten	22

5.11	Uitwerking mitigerende maatregelen (Ecologisch werkprotocol)	22
5.11.1	Uitgangspunten ecologisch werkprotocol	23
5.11.2	Te nemen maatregelen	23
5.11.3	Uitvoering ecologisch werkprotocol	26
6	Toetsing wettelijk beschermde houtopstanden	28
6.1	Werkwijze onderzoek naar wettelijk beschermde houtopstanden	28
6.2	Voorgenomen kapomvang en beoordeling	28
6.3	Conclusie wettelijk beschermde houtopstanden	28
7	Toetsing planologisch beschermde gebieden	29
7.1	Werkwijze onderzoek naar planologisch beschermde gebieden	29
7.2	Ligging plangebied ten opzichte van het Natuurnetwerk Nederland	29
7.3	Toetsing Omgevingsverordening Provincie Friesland – NNN	29
7.4	Conclusie toetsing planologisch beschermde gebieden	30
8	Conclusie en aanbevelingen	31
8.1	Gebiedsbescherming	31
8.2	Soortenbescherming	31
8.3	Houtopstanden	31
8.4	Natuurnetwerk Nederland	31
9	Literatuur	32

Bijlagen

A1	Juridisch- en Beleidskader
A2	Bestek Versterken Friese IJsselmeerkust Makkummer Noordwaard
A3	Opzet ecologisch logboek
A4	(Voorbeeld) incidentenformulier

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De Friese IJsselmeerkust is onderhevig aan erosie en de gevolgen van het onnatuurlijke (omgekeerde) peilbeheer van het IJsselmeer. Met als gevolg de aantasting van de ecologische kwaliteit van het watersysteem van het IJsselmeer. Daarnaast lijdt ook het functioneren van buitendijkse natuurgebieden, stranden (erosie, verzanding) en de vaarverbinding van/naar de kust (verzanding) aan de gevolgen van erosie en het peilbeheer. Als gevolg van deze ontwikkelingen is uiteindelijk het gebiedsontwikkelingstraject Versterken Friese IJsselmeerkust ontstaan waarin maatregelen en projecten zijn benoemd die bijdragen aan het herstellen van de Friese IJsselmeerkust. Binnen het gebiedsontwikkelingstraject waren oorspronkelijk (in 2022) vijf projectgebieden aangewezen: Workum, Hindeloopen, Mokkebank, Gaasterland en Lemmer-Tacozijl. In de aanloop naar het project 'Versterken Friese IJsselmeerkust' (VFIJ) zijn in het voorloper-project 'Koppelkansen' de mogelijkheden voor de Makkumer Noordwaard verkend. De maatregelen die destijds voor de Makkumer Noordwaard zijn geformuleerd zijn in eerste instantie niet geland in het project VFIJ, maar zijn wel opgenomen in het informatieblad Natura 2000 Maatregel IJsselmeergebied, factheet 3 Makkumer Noordwaard. De maatregelen betroffen voor de Makkumer Noordwaard drie planonderdelen:

1. Behoud en versterken van (vochtige) kalkminnende vegetaties;
2. Creëren van nat moeras (met veel waterriet) in een 'natuurlijk-peil-polder';
3. Creëren van waterriet langs de oever van het IJsselmeer.

Uiteindelijk zijn de maatregelen voor de Makkumer Noordwaard (welke zijn bedoeld in het kader van Natura 2000-beheerplan maatregelen) nu alsnog geland in het project VFIJ. Deze natuurtoets behandelt de voorgenomen werkzaamheden binnen het projectgebied Makkumer Noordwaard (zie paragraaf 3.2) en hebben specifiek betrekking op planonderdeel 1 zoals hierboven benoemd (de overige planonderdelen worden in een later stadium uitgevoerd). Ruimtelijke plannen en/of ingrepen moeten getoetst worden aan vigerende natuurwet- en regelgeving. Per 1 januari 2024, worden in Nederland de natuurwaarden beschermd via de Omgevingswet (hierna: Ow). Onder de Ow is de bescherming geregeld van Natura 2000-gebieden, soorten die genoemd zijn in de Vogelrichtlijn, de Habitatrichtlijn alsook nationale soorten en houtopstanden. Naast de wettelijke bescherming worden natuurgebieden planologische beschermd via onder andere het Natuurnetwerk Nederland (hierna: NNN). Royal HaskoningDHV (RHDHV) is gevraagd om de geplande ruimtelijke ontwikkeling te toetsen aan voorgenoemde natuurwet- en regelgeving.

1.2 Doelstelling en scope onderzoek

Dit rapport geeft een algemene indruk van het plangebied en de daar mogelijk voorkomende juridisch dan wel beleidsmatig beschermde natuurwaarden. Het doel van de natuurtoets betreft de toetsing van het voornemen aan de vigerende natuur- en regelgeving. Specifiek gaat het om de volgende onderdelen:

- Quickscan Soortenbescherming;
- Toetsing wettelijk beschermde houtopstanden;
- Beoordeling planologisch beschermde Natuurnetwerk Nederland (NNN) &
- Voortoets in het kader van Natura 2000.

Uit de natuurtoets blijkt of er in het kader van Natura 2000 een passende beoordeling nodig is, en of er in het kader van soortenbescherming vervolgstappen, zoals het uitvoeren van een aanvullend onderzoek en een omgevingsvergunningsaanvraag, noodzakelijk zijn. Daarnaast wordt beschreven of voor het kappen van een houtopstand een kapmelding ingediend moet worden bij het bevoegd gezag. Als laatste geeft de

natuurtoets duidelijkheid over mogelijke vervolgstappen ten aanzien van het planologisch beschermde NNN.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 is het juridisch en beleidskader weergegeven waarin de wet- en regelgeving van de Omgevingswet en het NNN beschreven wordt. Hoofdstuk 3 geeft een algemene beschrijving van het plangebied en beschrijft de voorgenomen ontwikkelingen. In hoofdstuk 4 is de voortoets in het kader van Natura 2000-gebieden beschreven. In hoofdstuk 5 is de quickscan ten aanzien van beschermde soorten opgenomen. In hoofdstuk 6 is beoordeeld of de te kappen bomen wettelijk beschermd zijn. In hoofdstuk 7 zijn effecten op het planologische beschermde NNN-gebieden beschreven. Tot slot zijn in hoofdstuk 8 de belangrijkste bevindingen samengevat en aanbevelingen gedaan.

Figuur 1-1. Het uitzicht vanuit de Holle Poarte richting de Makkummer Noordwaard over het Makkummerdiep (foto: Royal HaskoningDHV, 16 oktober 2024).

2 Juridisch- en Beleidskader

In dit hoofdstuk wordt het juridische (Omgevingswet) en het planologische kader beschreven (Natuurnetwerk Nederland). Voor een uitgebreidere toelichting wordt verwezen naar bijlage 1 van deze rapportage. In de volgende paragrafen worden de relevante wettelijke kaders behandeld.

2.1 Omgevingswet

In de Omgevingswet (hierna: Ow) zijn alle wetten met betrekking tot de fysieke leefomgeving opgenomen. In het Besluit activiteiten leefomgeving (hierna: Bal) hoofdstuk 11 is de bescherming van Natuur in Nederland opgenomen. Deze wet bevat onder andere regels voor de bescherming van natuurgebieden, in het wild levende dier- en plantensoorten en houtopstanden in Nederland. Het uitgangspunt van de wet is de natuur te beschermen, mede vanwege de intrinsieke waarde, en het behouden en herstellen van biologische diversiteit zonder de lasten te verhogen. De provincies zijn over het algemeen het bevoegde gezag voor het al dan niet verlenen van vergunningen in het kader van de Ow. Bij ruimtelijke ingrepen waarmee grote nationale belangen zijn gemoeid (zoals gaswinning en uitbreiding snelwegen), is het rijk in de vorm van de minister van LNV bevoegd gezag. Voor dit project is de provincie Friesland bevoegd gezag. De Omgevingswet kent naast de specifieke zorgplicht (Bal art. 11.27) drie onderdelen welke relevant zijn voor dit project. De relevante onderdelen van de Ow en Bal worden onderstaand toegelicht. Voor de volledige wettekst zie: <https://iplo.nl/regelgeving/omgevingswet/geconsolideerde-teksten-omgevingswet/>

Specifieke zorgplicht: de Ow schrijft voor dat nadelige gevolgen voor planten en dieren zoveel als redelijkerwijs mogelijk is voorkomen moet worden, ongeacht of deze beschermd zijn of niet.

2.1.1 Natura 2000-gebieden (Ow Bal § 11.1)

Op grond van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn dienen lidstaten Natura 2000-gebieden aan te wijzen om habitats en soorten van Europees belang te beschermen. Deze gebieden zijn geselecteerd op grond van het voorkomen van soorten en habitattypen die vanuit Europees oogpunt bescherming nodig hebben. In totaal zijn er ruim 160 Natura 2000-gebieden aangewezen in Nederland. Voor elk Natura 2000-gebied zijn instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd voor soorten en/of habitattypen. Per soort en/of habitatype is aangegeven of behoud van de huidige aantallen/arealen voldoende is of dat uitbreiding dan wel verbetering nodig is. Het is verboden om zonder vergunning een project te realiseren dat significante gevolgen kan hebben op de instandhoudingsdoelstellingen van (de aangewezen habitattypen en -soorten van) een Natura 2000-gebied. Een dergelijk project wordt een Natura 2000-activiteit genoemd: *‘een activiteit, inhoudende het realiseren van een project als bedoeld in artikel 6, lid 3, van de Habitatrichtlijn dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied’*. Of een activiteit al dan niet significante gevolgen kan hebben kan met een voortoets worden vastgesteld. Als die gevolgen er niet zijn, is er dus ook geen vergunningplicht. Op grond van artikel 5.1, lid 1, onder e, Ow is een omgevingsvergunning nodig voor een activiteit die in het kort significante gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied, tenzij het gaat om een bij algemene maatregel van bestuur aangewezen geval. In paragraaf 11.1.2 van het Besluit activiteiten leefomgeving (Bal) staat voor welke Natura 2000-activiteiten geen vergunningplicht geldt.

2.1.2 Soorten (Ow Bal § 11.2)

Als een ingreep een zogenaamde 'flora – en fauna-activiteit' betreft, dient gecontroleerd te worden welke soorten dieren en planten aanwezig zijn, voordat de activiteit wordt uitgevoerd. De definitie van een 'flora- en fauna-activiteit' is 'een activiteit met mogelijke gevolgen voor van nature in het wild levende dieren of planten'. Paragraaf 11.2 van de Ow Bal kent drie beschermingsregimes voor soorten:

- *Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn (Ow Bal § 11.2.2)*
 - Dit zijn alle van nature in Nederland in het wild levende vogels (zoals bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn).
- *Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (Ow Bal § 11.2.3)*
 - Dit zijn soorten die genoemd zijn in Bijlage IV bij de Habitatrichtlijn, Bijlage I of II bij het Verdrag van Bern en Bijlage II bij het Verdrag van Bonn.
- *Beschermingsregime andere soorten (Ow Bal § 11.2.4)*
 - Dit zijn soorten die genoemd zijn in bijlage IX onder A en B van de Bal Ow. Het gaat hier om de bescherming van zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen, kevers en vaatplanten van nature voorkomend in Nederland.

Elk van deze beschermingsregimes kent zijn eigen verbodsbepalingen (zie Bijlage 1). De bepalingen in paragraaf 11.2.4 van de Bal Ow zien toe op de 'nationale' andere soorten die zijn genoemd in de bijlage IX onder A en B. Hiervoor geldt een kleiner aantal verbodsbepalingen. In beginsel moet met voorzorgsmaatregelen ervoor worden gezorgd dat de functionaliteit van het leefgebied niet wordt aangetast. Lukt dat niet en worden verbodsbepalingen overtreden, dan is een vergunning nodig. Voor de 'andere soorten' van artikel 11.2.4 kunnen provincies en het ministerie van LNV een algemene vrijstelling van de vergunningsplicht vaststellen middels een verordening. De lijst met vrijgestelde soorten kan daardoor per provincie verschillen.

2.1.3 Houtopstanden (Ow Bal § 11.3)

Het is verboden om een houtopstand geheel of gedeeltelijk te vellen zonder een melding te doen bij gedeputeerde staten. Indien een houtopstand geheel of gedeeltelijk is gevelde moet er herplant plaatsvinden van de gevelde houtopstand. De provincie hebben regels opgesteld over de herplant. Onder een houtopstand wordt verstaan: een zelfstandige eenheid van bomen, boomvormers, struiken, hakhout of griend, die een oppervlakte grond beslaat van 10 are of meer, of bestaat uit een rijbeplanting die meer dan 20 bomen omvat, gerekend over het totaal aantal rijen. Er zijn een aantal uitzonderingen, zoals houtopstanden binnen de bebouwde kom, kweekbomen en populieren en wilgen als wegbepanting.

2.2 Natuurnetwerk Nederland

Het ruimtelijk beleid voor het Natuurnetwerk Nederland (afkort en hierna: NNN), is gericht op het behoud, herstel en de ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden van een gebied en het effectief functioneren van de ecologische verbindingzones. De bescherming van deze waarden vindt plaats conform de Provinciale Omgevingsverordeningen door toepassing van een specifiek afwegingskader: het "nee, tenzij"-regime.

Nieuwe plannen en/of projecten zijn niet toegestaan als deze een significant negatief effect hebben op de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied, tenzij daarmee een groot openbaar belang gediend is en er geen reële alternatieven voorhanden zijn. In dat geval moet de schade zoveel mogelijk beperkt worden door het treffen van mitigerende maatregelen en moet de resterende schade gecompenseerd worden. Hiervoor is goedkeuring (of een verklaring van geen bezwaar) van Gedeputeerde Staten (bevoegd gezag voor Natuurnetwerk Nederland) vereist.

De wezenlijke kenmerken en waarden van het Natuurnetwerk Nederland zijn gekoppeld aan de natuurdoelen voor een gebied. Deze inhoudelijke doelen zijn per provincie uitgewerkt in het Natuurbeheerplan (natuurtypen) en aanvullende provinciale documenten. In geval van het Natuurnetwerk Nederland in Friesland dient rekening gehouden te worden met externe werking.

Figuur 2-1. Ree in Makkummer Noordwaard (foto: Royal HaskoningDHV, 16 oktober 2024).

3 Beschrijving plangebied en voorgenomen ingreep

3.1 Beschrijving plangebied en de directe omgeving

De Makkumerwaard of, in het meervoud: de Makkumerwaarden, is een natuurgebied van de terreinbeherende organisatie It Fryske Gea aan de Friese IJsselmeerkust, even ten zuiden van de Afsluitdijk. Het gebied ligt in de gemeente Súdwest-Fryslân bij Makkum en Piaam en bestaat uit drie eilanden. Van noord naar zuid gaat het om de Noordwaard, de Zuidwaard en de Kooiwaard (zie ook Figuur 3-1). Rondom deze gebieden ligt bovendien een uitgestrekt watervogelreservaat, dat zich uitstrekt van de Afsluitdijk in het noorden tot het dorp Gaast in het zuiden over een breedte van zo'n anderhalf à twee kilometer.

De drie waarden vormen samen een 467 hectare groot natuurterrein, dat bestaat uit rietvelden, natte ruigten, bloemrijke hooilanden, biezen, struwelen en wilgenbroeken. Het waterwildreservaat bestaat uit een vrij ondiepe (circa 3 meter) en voedselrijke kuststrook van het IJsselmeer. Deze gebieden meegerekend is de totale oppervlakte ruim 2300 hectare. Beide gebieden werden vroeger beschermd als het natuurmonument Friese IJsselmeerkust, later is het deel gaan uitmaken van het uitgestrekte Natura 2000-gebied IJsselmeer. Naar het zuiden liggen langs de Friese IJsselmeerkust de vergelijkbare gebieden van de Workumerwaard. Deze natuurtoets heeft betrekking op specifiek de Makkumer Noordwaard.

De Makkumer Noordwaard zelf is een onbewoond eiland met een omvang van 280 hectare langs de Friese IJsselmeerkust ter hoogte van Makkum. Kenmerkend voor de Makkumer Noordwaard is de bijzondere en soortenrijke kalkminnende vegetatie die zowel overeenkomsten vertoont met het habitatype overgangs- en trilvenen als vochtige (kalkrijke) duinvalleien. Uit de florakartering in 2019 komt echter naar voren dat de soortenrijkdom en bedekking van de kalkminnende vegetatie terugloopt en de bedekking van zuurminnende soorten toeneemt (Geenevasen, 2021). In Figuur 3-2 zijn foto's opgenomen welke een impressie geven van het plangebied. Het plangebied bestaat grofweg uit drie aanwezige vegetaties: het grasland met kruidenrijke vegetatie, het rietland (met en zonder peilbeheer) met overwegend rietvegetaties en de schelpenbank met schrale tot ruigte vegetaties. Het grasland bestaat uit de lagere vegetaties met een groot aandeel kleine zeggensoorten, kruiden en riet en het hoger opgaande wilgenstruweel dat zich aan de randen en op enkele plekken in het grasland bevindt. De rietlanden kenmerken zich door een hoog opgaande begroeiing met een hoge abundantie riet en veelal met de aanwezigheid van moeraskruiden zoals watermunt, penningkruid, moeraswalstro en grote boterbloem. De schelpenbank kenmerkt zich door het aanwezige reliëf (0,5-1,5 meter +NAP) en de aanwezigheid van grof zand en schelpen. Hierdoor is de schelpenbank behoorlijk kalkrijk. Op de hogere delen is de schelpenbank droog, op de lageregelegen delen vochtig. De organische laag is gering en op de vochtige delen iets dikker dan op de droge delen (Geenevasen, 2021). Enkele stukken op de schelpenbank zijn open en schraal met pionierssoorten op de wat vochtigere plaatsen als zeekool en zeeraket en kalkminnende soorten zoals scherpe fijnstraal. Andere stukken zijn verruigd met soorten als koninginnenkruid wilgenstruweel.

Figuur 3-1. Overzichtskartaal van het plangebied (rood omcirkeld) ten opzichte van de omgeving.

Figuur 3-2. Linksboven: impressie schelpenbank aan noordwestzijde van de Noordwaard. Rechtsboven: impressie van rietland op de Noordwaard. Linksonder: foto van de graslanden (met opslag) en rechtsonder een kade met daarop het schouwpad (foto's: Royal HaskoningDHV, 2024).

3.2 Voorgenomen ingreep

De voorgenomen ingreep betreffen maatregelen in het kader van het Natura 2000-beheerplan IJsselmeergebied (Rijkswaterstaat, 2017). De maatregelen zijn erop gericht om (vochtige) kalkminnende vegetaties te behouden en te versterken. Specifiek voor trilveenvegetatie met o.a. groenknolorchis. Gezien het peilverloop van het grondwater is de ontwikkeling van echte trilveenvegetatie hier niet te verwachten, maar wel plantensoorten die daarbij horen. Waarschijnlijker is de ontwikkeling van een duinvallei-achtige

vegetatie, waarin deels dezelfde soorten kunnen voorkomen. Het gaat dan om een relatief vochtige kalkminnende vegetatie met hoge grondwaterstanden in het winterhalfjaar (en wellicht na een 'zomerstorm') en veel lagere standen in de zomer. De werkzaamheden die hiervoor benodigd zijn worden weergegeven in het bestek (zie bijlage A2). De maatregelen betreffen het plaatselijk deels plaggen / klepelen / schrapen en op een aantal plaatsen (jonge) bomen en struiken verwijderen. Middels de werkzaamheden wordt er op de schelpenbank toegewerkt naar een beheer van zomermaaien (grotendeels jaarlijks, een kleiner gedeelte 1x per 3 jaar). Ten behoeve van het toekomstige zomermaai-beheer moet het terrein redelijk toegankelijk en maaibaar zijn. Uitgangspunt is om zoveel mogelijk het natuurlijk gevormde reliëf intact te laten. Plagmateriaal wordt verwerkt langs kade (zie bijlage A2). De plagdiepte is over het algemeen tussen de 6 en 10 cm ongeveer. Plaatselijk dienen ook plekken met Rimpelroos en Kruipwilg geplagd te worden. Vooralsnog is de planning om de werkzaamheden in het eerste kwartaal van 2025 uit te voeren, zodat de werkzaamheden rond de start van het broedseizoen voor vogels klaar zijn.

Figuur 3-3. Foto van een oud rupsvoertuig op de Makkummer Noordwaard (foto: Royal HaskoningDHV, 2024).

4 Toetsing wettelijk beschermde gebieden

In dit hoofdstuk is beschreven of in de nabijheid van het plangebied wettelijk beschermde gebieden (Natura 2000-gebieden) zijn gelegen en is beoordeeld of storingsfactoren kunnen optreden en of de geplande ingreep een zogenaamde Natura 2000-activiteit betreft (beknopte voortoets). Daarnaast zijn de benodigde vervolgstappen beschreven.

4.1 Wettelijk beschermde gebieden (Natura 2000)

Het projectgebied Makkummer Noordwaard maakt onderdeel uit van het Natura 2000-gebied IJsselmeer. De aangewezen instandhoudingsdoelstellingen voor het IJsselmeergebied zijn te vinden op de site van Natura 2000¹. Voor het Natura 2000-gebied IJsselmeer zijn zowel habitattypen, habitatsoorten, broedvogelsoorten en 'niet-broedvogelsoorten' aangewezen vanuit de Europese habitat- en vogelrichtlijnen.

Om de effecten van de ingrepen op het Natura 2000-gebied inzichtelijk te maken, zijn voor alle effecten die genoemd worden in de effectenindicator van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) nagegaan of zij optreden en in welke mate. Hierbij is gebruik gemaakt van reeds bestaande documentatie over Natura 2000-gebieden. De storingsfactoren zijn de basis van de effectenindicator. Voor alle Natura 2000-gebieden en alle aangewezen soorten en habitattypen is bepaald wat de gevoeligheid van soorten voor deze factoren is. Hierbij is onderscheidt gemaakt in 19 mogelijke storingsfactoren op soorten en habitattypen. Om tot een duidelijke en objectieve beschrijving van de mogelijk optredende effecten te komen, is gebruik gemaakt van deze 19 storingsfactoren. Voor het Natura 2000-gebied wordt per storingsfactor besproken of de ontwikkelingen mogelijk leiden tot een (significant) negatief effect op het Natura 2000-gebied. In de voortoets zijn geen mitigerende maatregelen meegenomen, er is puur en alleen gekeken naar mogelijk optredende effecten van de ingreep, op de instandhoudingsdoelstellingen van de Natura 2000-gebieden binnen de invloedssfeer. In deze voortoets wordt geconcludeerd of de permanente situatie en de werkzaamheden tijdens de aanlegfase een significant negatief effect tot gevolg heeft en of een vergunningstraject dient te worden ingezet. In deze voortoets wordt ook bekeken of de werkzaamheden in samenwerking met andere plannen (cumulatief effect) leidt tot een significant negatief effect. In de effectenbeoordeling wordt onderscheid gemaakt tussen de aanlegfase en de gebruiksfase. De aanlegfase is de periode waarin de vaarweg aangelegd wordt, waarin de bouwwerkzaamheden worden uitgevoerd. Dit zijn altijd tijdelijke effecten welke, nadat het werk is gerealiseerd en de gebruiksfase in werking treedt, afgelopen zijn.

In de onderstaande paragrafen wordt eerst een omschrijving gegeven van de relevante Natura 2000-gebieden binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden (zie paragraaf 4.1.1; in dit geval alleen Natura 2000-gebied IJsselmeer en specifiek het deelgebied hiervan: IJsselmeergebied). Vervolgens wordt gekeken naar wat de mogelijke effecten van de permanente situatie en de tijdelijke (aanlegfase) effecten zijn op het Natura 2000-gebied IJsselmeer. Mocht er mogelijk een effect optreden, dan wordt dit vervolgens in paragraaf 4.3 nader toegelicht. Op dat moment wordt ook bepaald of er sprake is van een mogelijk significant effect.

4.1.1 IJsselmeergebied

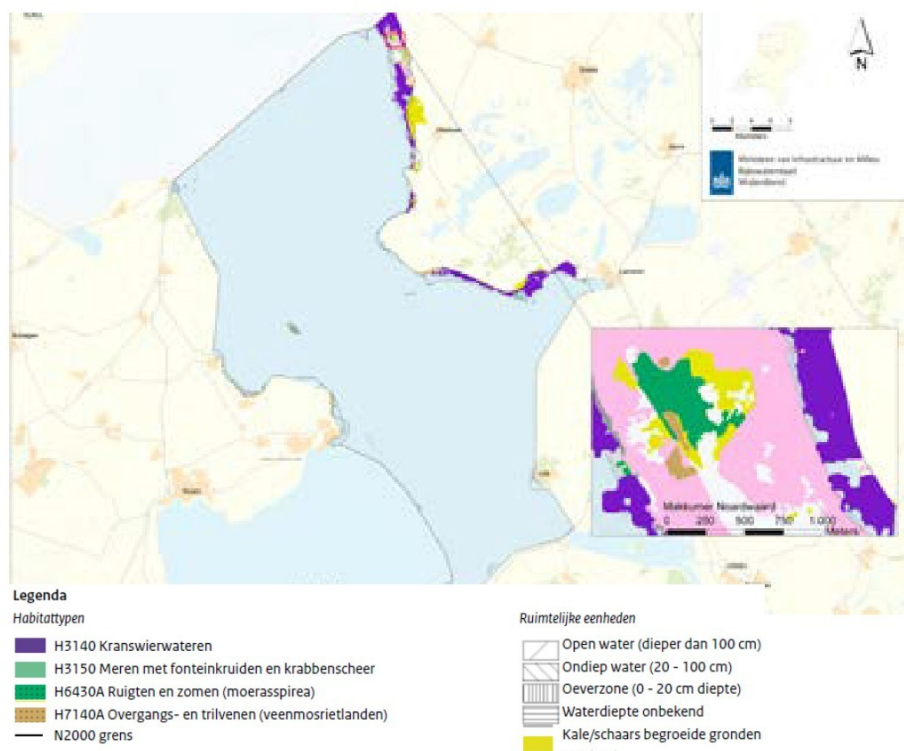
Het IJsselmeer is aangewezen als Natura 2000-gebied, omdat het gebied van belang is voor het behoud van de Europese biodiversiteit. Samen met het gehele IJsselmeergebied is het een belangrijk leefgebied voor moerasvogels, voor (doortrekkende en overwinterende) watervogels en voor aan meren gebonden habitattypen en soorten.

¹ <https://www.natura2000.nl/gebieden/flevoland/ijsselmeer>

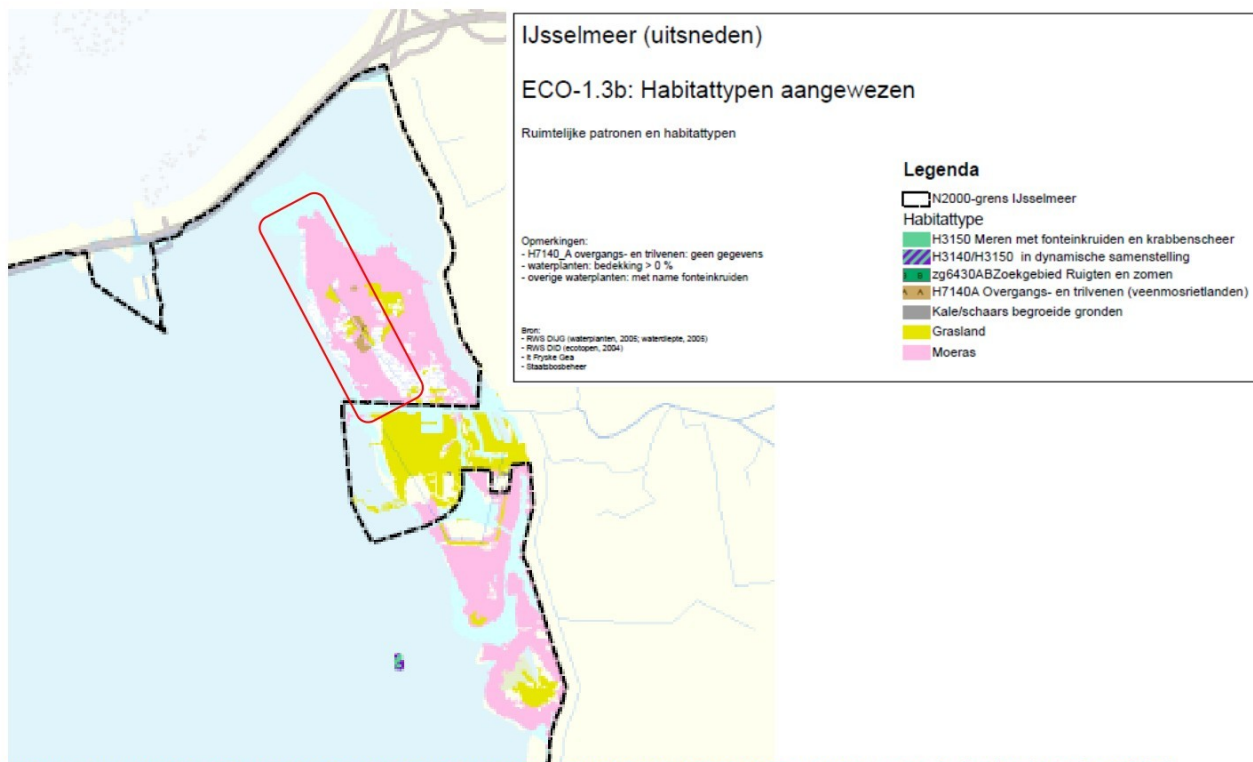
Het IJsselmeer is als grote zoetwaterplas van nationaal en internationaal belang voor met name vogels. Diverse trekvogels zijn afhankelijk van het IJsselmeer als overwinteringsgebied, als ruigebied of als tussenstop. De oevers van het IJsselmeer herbergen waterplanten, een waarde in zichzelf, maar ook als voedsel voor plantenetende watervogels en een leefgebied voor vis en ongewervelde dieren. Voorts is het IJsselmeer belangrijk als foerageergebied voor overwinterende en in de zomer ruiende bodemfauna-etende vogels (topper, kuifeend en brilduiker), broedende viseters (aalscholver, zwarte stern, visdief) en overwinterende viseters (aalscholver, fuut, grote zaagbek, nonnetje).

De kusten van het IJsselmeer herbergen belangrijke slaapplekken voor vogels. Veelal foerageren deze vogels binnendijs. Zo is er een belangrijke functionele relatie tussen de Friese IJsselmeerkust en het nabijgelegen Friese Natura 2000 gebied Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving. Voor beide gebieden zijn instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd voor een aantal overwinterende ganzensoorten (kolgans, kleine rietgans en brandgans), de eveneens grasetende smient en een tweetal doortrekkende steltlopersoorten (kemphaan en wulp). Voor elk van deze soorten geldt dat hun populaties zowel gebruik maken van de Friese IJsselmeerkust (vooral als slaapplek) als van de Oudegaasterbrekken (zowel als foerageergebied als ook als slaapplek). Deze relatie tussen rustende ganzen en smienten in het IJsselmeer en foerageren binnendijs is niet beperkt tot de Natura 2000 gebieden. Ook binnendijs agrarisch grasland is een belangrijk foerageergebied voor de aangewezen rustende ganzen en smienten in het IJsselmeer.

Van nationaal belang zijn de drassige en ruige oeverbegroeiingen aan de Friese kust met kenmerkende terrestrische habitattypen (o.a. ruigten en zomen, overgangs- en trilvenen) die hier kunnen voorkomen door het dynamische waterpeilverloop. Dit is ook het broedgebied van een belangrijk deel van de Nederlandse populaties van broedende moerasvogels, zoals de bruine kiekendief, roerdomp, porseleinhoen, snor en rietzanger en pionier broedvogels, zoals sterns en plevieren. Tevens is dit gebied van belang voor kleine zoogdieren, zoals de noordse woelmuis.

Figuur 4-1. Overzichtkaart van ruimtelijke eenheden en habitattypen in het IJsselmeer gebied (Beheerplan IJsselmeergebied).

Figuur 4-2. Uitsnede van aanwezige habitattypen in het IJsselmeergebied met een weergave van de ligging het plangebied Makkummer Noordwaard (rood omcirkeld) ten opzichte van het Natura 2000 gebied IJsselmeergebied.

4.2 Mogelijke effecten

In Tabel 4-1 zijn de verstoringsfactoren weergegeven die het plan in de gebruiksfase alsmede in de aanlegfase kunnen optreden. Bepaald wordt of de voorgenomen ingreep een negatief effect kan veroorzaken ten aanzien van deze storingsfactoren en of hiervoor vervolgstappen zijn vereist.

Tabel 4-1. Effecten die volgens de effectindicator kunnen optreden tijdens de permanente situatie en tijdens de aanlegfase en die voor de voorgenomen ingrepen in het projectgebied Makkummer Noord van toepassing zijn. In sommige gevallen zijn de storingsfactoren samengenomen.

Storingsfactor	Tijdelijke situatie	Permanente situatie	Toelichting
Verlies oppervlak (1)	Nee	Nee	Binnen het plangebied is geen sprake van ruimtebeslag.
Versnippering (2) en verandering in populatiedynamiek (18)	Nee	Nee	De voorgenomen ingreep leidt niet tot versturende effecten ten aanzien van aangewezen instandhoudingsdoelstellingen.
Toename stikstof (vermesting (3) en verzuring (4))	Nee	Nee	De werkzaamheden (en met name de materiele inzet) kunnen in de tijdelijke situatie leiden tot een toename in stikstofdepositie op het Natura 2000-gebied. Echter is het dichtstbijzijnde stikstofgevoelige habitatype gelegen op ruim 20 kilometer.
Verzoeting (5)	Nee	Nee	Van verzoeting van de Natura 2000-gebieden is geen sprake.
Verzilting (6)	Nee	Nee	Van verzilting en verdroging is mogelijk sprake als er door de werkzaamheden (grootschalige) grondwateronttrekking plaats. Dat kan leiden tot verdroging en daarmee indirect ook tot verzilting van de bodem.

			De afstand tot de verzilte ondergrond is dermate groot dat er geen effect zijn voorzien als gevolg van de werkzaamheden.
Verontreiniging (7)	Nee	Nee	Van directe verontreiniging van de Natura 2000-gebieden is geen sprake. Het is niet voorzien dat bij de werkzaamheden gebiedsvreemde stoffen gebruikt worden.
Verdroging (8)	Nee	Nee	Van verdroging is mogelijk sprake als er door de werkzaamheden (grootschalige) grondwateronttrekking plaats. Dergelijke werkzaamheden zijn niet aan de orde in de drie deelgebieden.
Vernatting (9)	Nee	Nee	Vernatting manifesteert zich in hogere grondwaterstanden en/of toenemende kwel veroorzaakt door menselijk handelen. De werkzaamheden leiden niet negatieve effecten ten aanzien van (grond)waterstanden.
Verandering stroomsnelheid (10)	Nee	Nee	In het kader van het project VFIJ is een morfologische studie uitgevoerd, hieruit blijkt dat de voorgenomen niet leidt tot een (negatieve) van verandering in de stroomsnelheid ² .
Verandering overstromingsfrequentie (11)	Nee	Nee	De voorgenomen ingrepen leidt niet tot verandering van overstromingsfrequentie zoals bedoeld in de Effectenindicator.
Verandering dynamiek substraat (12)	Nee	Nee	In de morfologische studie ¹⁷ zijn erosie en sedimentatie meegenomen bij de totstandkoming van de voorgenomen ingrepen. De ontwerpen dragen in positieve zin bij aan de verandering van dynamiek in substraat.
Geluid (13)	Ja	Nee	De voorgenomen werkzaamheden op de Makkummer Noordwaard zijn zo getimed en van dien aard dat gedurende de realisatiefase de effecten ten aanzien van geluidseffecten door de gebruik van materieel direct langs of op het Natura 2000-gebied zoveel mogelijk worden beperkt. Echter kan niet worden gesteld dat dit effect geheel wordt uitgesloten.
Licht (14)	Nee	Nee	Mits de werkzaamheden volledig overdag worden uitgevoerd zal de voorgenomen ingreep in de tijdelijke situatie niet zorgen voor een toename in verlichting. .
Trillingen (15)	Nee	Nee	Op de Makkummer Noordwaard zijn effecten door trillingen als gevolg van werkzaamheden tijdens de aanlegfase op voorhand uit te sluiten.
Optisch (16)	Ja	Nee	De voorgenomen werkzaamheden op de Makkummer Noordwaard zijn zo getimed en van dien aard dat gedurende de realisatiefase de effecten ten aanzien van optische effecten door de zichtbaarheid van materieel direct langs of op het Natura 2000-gebied zoveel mogelijk worden beperkt. Echter kan niet worden gesteld dat dit effect geheel wordt uitgesloten.
Mechanische effecten (17)	Nee	Nee	De voorgenomen ingreep leidt niet tot verstoring door mechanische effecten zoals bedoeld in de Effectenindicator.
Bewuste verandering soortensamenstelling (19)	Nee	Nee	De werkzaamheden hebben geen invloed op de soortensamenstelling (er worden geen soorten herintroduceert of bewust dieren gedood).

4.2.1 Verstoring door geluid en optische verstoring

Tijdens de werkzaamheden kunnen de volgende storingsfactoren optreden in het plangebied:

- Geluidseffecten door materieel &
- Optische effecten door rijdend/varend materieel, beweging van materialen en mensen.

De exacte duur van de werkzaamheden is nog niet bekend. Echter qua tijdsvensters wordt rekening gehouden met het broedseizoen voor vogels en is de wens van It Fryske Gea dat de werkzaamheden worden uitgevoerd voor de zomer van 2025. Dit betekent concreet dat de voorziene ingreep plaats zal

² Morfologisch onderzoek alternatieven. Royal HaskoningDHV, 2021 kenmerk: BH1774-WM-RP-241007-1022 .

moeten vinden tussen december 2024 en maart 2025. Hierdoor zijn de plangebieden en de directe omgeving tijdelijk niet of minder beschikbaar voor soorten.

Habitatrichtlijnsoorten

De *groenknolorchis* komt voor in het habitatype 'Overgangs- en trilvenen'. Dit habitatype bevindt zich niet binnen het plangebied. De soort is recent niet meer aangetroffen binnen het Natura 2000-gebied IJsselmeer (beheerplan). Het voornemen heeft geen (negatieve) effecten op deze soort.

De *rivierdonderpad*, welke potentieel voorkomt waar hard substraat aanwezig is, neemt qua aantallen als sinds de jaren negentig sterk af. Inmiddels zijn rivierdonderpadden vrijwel geheel verdrongen door uitheemse grondelsoorten, met name de zwartbekgrondel en marmergrondel (Timmermans en Goverse, 2016). Het voornemen heeft geen (negatieve) effecten op deze soort.

De *meervleermuis* kan van de plangebieden en de omgeving gebruik maken om te foerageren. Tijdens de werkzaamheden kan er sprake zijn van verstoring als tijdens de schemering en nacht gebruik wordt gemaakt van verlichting. De meervleermuis heeft een zeer groot foerageergebied, en zal gedurende de werkzaamheden kunnen uitwijken. Na afronding van de werkzaamheden zal mogelijk de voedselbeschikbaarheid verbeteren. Verblijfplaatsen zijn niet aanwezig, deze bevinden zich in bebouwing. Het voornemen heeft geen (negatieve) effecten op deze soort.

Het voorkomen van de **Noordse woelmuis** op de Makkummer Noordwaard is bekend (zie ook paragraaf 5.4.3). Met het uitvoeren van de voorgestelde mitigerende maatregelen zijn negatieve effecten zeer gering. Enkel een tijdelijke verstoring van (suboptimaal) foerageergebied is niet uit te sluiten. Het gaat om een verstoring op een zeer klein deel van de populatie en deze zal zich na afronding van de werkzaamheden (meer dan) herstellen. Er is geen sprake van negatieve effecten op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van deze soort. In de permanente situatie zal het leefgebied van Noordse woelmuis een impuls krijgen ten gevolge van meer overgangszones tussen land en water met riet.

Broedvogels

De werkzaamheden worden buiten het broedseizoen uitgevoerd. Er is daarom geen sprake van verstoring van broedende vogels.

Niet-broedvogels

In Tabel 4-2 staat weergegeven welke soort(groep)en zijn aangewezen voor het Natura 2000-gebied IJsselmeer. In het Meetnet Slaapplaatsen van Vogels zijn geen tellingen bekend binnen de Makkummer Noordwaard, hierop kan worden geconcludeerd dat de Makkummer Noordwaard geen (essentiële) functie hebben als rustgebied voor de aangewezen niet-broedvogelsoorten. Om verstoring van slaap- en rustgebied van eventueel aanwezige niet-broedvogels tot een minimum te beperken zullen mitigerende maatregelen worden uitgewerkt in een werkprotocol (zie paragraaf 5.11).

Tabel 4-2. Indeling van kwalificerende niet-broedvogelsoorten aan de hand van het Natura 2000-gebied IJsselmeer (indeling gebaseerd op Van Eerden et al., 2005).

Foerageergebied				
Viseters	Benthoseters	Herbivoren	Overig	Slaap- en rustgebied
Fuut	Bergeend	Kleine zwaan	Goudplevier	Aalscholver
Aalscholver	Wintertaling	Kleine rietgans	Kemphaan	Kleine zwaan
Lepelaar	Pijlstaart	Grauwe gans	Grutto	Kleine rietgans
Nonnetje	Slobeend	Brandgans	Wulp	Kolgans

Grote zaagbek	Tafeleend	Smient		Brandgans
Dwergmeeuw	Toppereend	Krakeend		Krakeend
Reuzenstern	Kuifeend	Wilde eend		Slobeend
Zwarte stern	Brilduiker			Goedplevier
	Meerkoet			Kemphaan
	Kluut			Grutto
				Wulp
				Reuzenstern
				Toudrarietgans

4.3 Conclusie wettelijk beschermde gebieden

Voor het plangebied geldt dat de voorgenomen ingreep is ten behoeve van de maatregelen opgenomen in het Beheerplan IJsselmeer. Voor het uitvoeren van beheerplanmaatregelen geldt op grond van de Omgevingswet een vrijstelling van vergunningverlening, omdat deze maatregelen zoals in het beheerplan onderbouwd noodzakelijk zijn voor het behalen van de voor een Natura 2000-gebied geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen. Per brief 02143629 heeft team Groene regelgeving van de Provincie Friesland aangegeven dat voor de werkzaamheden geen vergunningsplicht geldt.

De voorgenomen ingreep leidt in de permanente situatie niet tot negatieve effecten op voor enig Natura 2000-gebied geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen. De tijdelijke verstoring door de werkzaamheden is dermate tijdelijk en gering is, dat deze het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar brengt voor de aangewezen habitattypen, habitatsoorten en broedvogels. Voor niet-broedvogels is er mogelijk sprake van tijdelijk effect als gevolg van (plaatselijke) verstoring van foerageer- en rustgebieden in het plangebied. De verstoring zal zo veel mogelijk worden ondervangen door het nemen van mitigerende maatregelen. Het gaat om een verstoring op een beperkt deel van de populatie en deze zal zich na afronding van de werkzaamheden (meer dan) herstellen. De voorgenomen ingreep in het plangebied is ten behoeve van het uitvoeren van beheerplanmaatregelen. Op grond van de Omgevingswet geldt een vrijstelling van vergunningverlening, omdat deze maatregelen zoals in het beheerplan onderbouwd noodzakelijk zijn voor het behalen van de voor een Natura 2000-gebied geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen.

5 Toetsing wettelijk beschermde soorten

In dit hoofdstuk wordt de (mogelijke) aanwezigheid van onder de Wet natuurbescherming beschermde soorten beschreven en wordt voor de aanwezige habitats beoordeeld of ze geschikt zijn voor onder de Ow beschermde soorten. Tevens is per (mogelijk) voorkomende soort(groep) een effectbeoordeling opgenomen en worden eventuele vervolgstappen, zoals het uitvoeren van nader onderzoek en het nemen van voorzorgsmaatregelen of mitigerende maatregelen, beschreven. Dit is niet gedaan voor de soortgroepen waarvan overtreding van verbodsbepalingen vanuit de aard van de werkzaamheden of het afwezig zijn van beschermde exemplaren, op voorhand zijn uitgesloten.

5.1 Werkwijze onderzoek naar beschermde soorten

Om na te gaan wat het belang is van het onderzoeksgebied voor de wettelijk beschermde soorten die in of nabij het onderzoeksgebied voorkomen, zijn op 29 oktober 2024 de verspreidingsgegevens van beschermde soorten opgevraagd uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) voor het plangebied en enkele kilometers rondom het plangebied (NDFF, 2024). Daarnaast zijn verspreidingsatlassen van verschillende soortgroepen geraadpleegd om inzicht te krijgen in de regionale verspreiding van soorten (Verspreidingsatlas, 2024). Door deze bestaande verspreidingsgegevens te raadplegen, is inzicht verkregen in de aanwezige beschermde soorten in of in de directe omgeving van het projectgebied.

Op 17 oktober 2024 is een verkennend veldbezoek uitgevoerd door een deskundig ecooloog werkzaam bij Royal HaskoningDHV. Dit veldbezoek was gericht op een habitatgeschiktheidsanalyse voor de in de regio voorkomende beschermde soorten. Het betrof zonnige tot licht bewolkte dag met aan het eind van het bezoek een bui. De temperatuur tijdens het veldbezoek betrof gemiddeld grofweg 12 graden. Aan de hand van de verspreidingsgegevens en de veldbezoeken is beoordeeld voor welke beschermde soorten geschikt leefgebied aanwezig is in het onderzoeksgebied. Indien de onderzoeksresultaten voldoende zekerheid geven over het voorkomen van beschermde soorten, worden de mogelijke (negatieve) effecten van de voorgenomen ingreep op deze soorten bepaald. In het geval dit op basis van de verkregen onderzoeksgegevens niet mogelijk is, wordt aangegeven welke vervolgstappen, zoals het uitvoeren van nader soortgericht onderzoek, moeten plaatsvinden.

Door middel van een beknopte analyse van het project in relatie tot de biotoopeisen van de beschermde soorten uit het onderzoeksgebied is beoordeeld welke negatieve effecten de voorgenomen werkzaamheden kunnen hebben op mogelijk in het onderzoeksgebied voorkomende beschermde soorten. Effecten op beschermde soorten zijn onder te verdelen in tijdelijke en permanente effecten. Tijdelijke effecten treden alleen op tijdens de uitvoering van de werkzaamheden. Het gaat bijvoorbeeld om extra geluid, licht en kans op het doodrijden van dieren door inzet van groot materieel. Permanente effecten kunnen een gevolg zijn van de uitvoering van de werkzaamheden en daarnaast ook van gebruik van het gebied na afronding. Het gaat dan bijvoorbeeld om het verdwijnen van leefgebied door ruimtebeslag.

5.2 Aanwezige of te verwachten wettelijk beschermde soorten

In Tabel 5-1 zijn de beschermingscategorieën van de waargenomen beschermde soorten (NDFF) in een straal van 3 km rondom het gebied in de afgelopen 10 jaar opgenomen, met uitzondering van vaatplaten, hiervoor is een periode 5 jaar gekozen (vanwege de afhankelijkheid van de standplaats). In de onderstaande paragrafen (onder de tabel) volgt een beschrijving- en beoordeling per soort(groep).

Tabel 5-1. Overzicht van beschermingscategorieën van de waargenomen beschermde soorten (NDFF) binnen een straal van 3 km rondom het gebied in de afgelopen 10 jaar (met uitzondering van vaatplaten, hiervoor is een periode 5 jaar gekozen). Vogelrichtlijnsoorten zijn niet meegenomen. HR = Habitatrichtlijn. VR = Vogelrichtlijn. AS = Andere soorten (in de provincie Friesland).

RL = Rode lijst soort (deze is enkel opgenomen voor vaatplanten, omdat er geen strikt beschermde vaatplanten voorkomen op de Makkummer Noordwaard, maar het gebied wel veel waardevolle flora kent).

Soortgroep	Soort	HR	VR	AS	RL
Vaatplanten	Armbloemige waterbies, Franse silene, Ronde zegge, Zilt torkruid				Bedreigd
	Brede orchis, Galigaan, Heemst, Klein blaasjeskruid, Moeraslathyrus, Moeraswespenorchis, Rond wintergroen, Scherpe fijnstraal, Selderij, Sierlijk vetmuur, Vleeskleurige orchis, Waterscheerling, Zomerklokje				Kwetsbaar
	Kamgras, Korenbloem				Gevoelig
Grondgebonden zoogdieren	Bever	X			
	Dwergmuis*			X	
	Konijn*			X	
	Noordse woelmuis	X			
	Otter	X			
	Ree*			X	
	Veldmuis*			X	
	Vos*			X	
	Woelrat*			X	
Vleermuizen	-				
Vogels	59 verschillende soorten		X		
Vissen	-				
Amfibieën	Bastaardkikker*			X	
	Bruine kikker*			X	
	Gewone pad*			X	
	Kleine watersalamander*			X	
	Meerkikker*			X	
Reptielen	-				
Ongewervelden	Gevlekte witsnuitlibel	X			

*Vrijgestelde soort in de provincie Friesland.

5.3 Vaatplanten

Op basis van geraadpleegde verspreidingsgegevens (NDFF, 2024) zijn geen gegevens bekend over het voorkomen van specifiek beschermde vaatplantsoorten in het plangebied, ook zijn tijdens het veldbezoek geen beschermde soorten waargenomen. Wel zijn er (een groot aantal) waarnemingen bekend van Rode lijst soorten (zie Tabel 5-1). In het plangebied van Makkummer Noordwaard komen relatief zeldzame (Rode lijst) soorten voor zoals: ronde zegge, brede Orchis en vleeskleurige orchis. Ondanks het extensieve beheer mag worden aangenomen dat geen beschermde planten voorkomen in deze deelgebieden omdat deze deelgebieden goed zijn geïnventariseerd (en hierbij zijn geen beschermde planten waargenomen). Het overtreden van verbodsbepalingen van de Ow voor vaatplanten kan worden uitgesloten.

Effectbeoordeling en conclusie vaatplanten

Het is uitgesloten dat negatieve effecten op beschermde vaatplanten optreden. Het uitvoeren van een nader onderzoek is niet noodzakelijk. Vanwege de aanwezigheid van veel waardevolle (Rode lijst) soorten wordt in het kader van de zorgplicht aanbevolen mitigerende maatregelen te treffen. Deze maatregelen staan nader beschreven in paragraaf 5.11.

5.4 Grondgebonden zoogdieren

Uit de NDFF blijkt dat in de directe omgeving van deelgebieden waarnemingen bekend zijn van enkele (strikt) beschermde grondgebonden zoogdiersoorten. Het gaat onder andere om de bever, noordse woelmuis en otter. Voor de dwergmuis en andere meer algemeen voorkomende zoogdieren waaronder konijn, ree en veldmuis (zie ook Tabel 5-1 voor een volledig overzicht) geldt dat ze beschermd zijn onder de Ow, maar dat ze door de provincie Friesland zijn vrijgesteld van een omgevingsvergunning bij ruimtelijke ontwikkelingen. Wel geldt voor deze soorten de algemene zorgplicht (zie paragraaf 5.11.1). Deze soorten worden verder niet individueel besproken in deze rapportage. De aanwezigheid van andere beschermde grondgebonden zoogdiersoorten is op basis van hun biotoeisen en verspreidingsgegevens uitgesloten.

5.4.1 Bever***Beschrijving***

Bevers zijn oeverbewonende zoogdieren, die zowel in het water als op het land leven. Ze zijn vooral in de schemering en 's nachts actief; overdag slapen ze veelal. De bever leeft in het overgangsgebied van allerlei zoete wateren en land: moerassen, langs beken, rivieren, meren en kanalen. De aanwezigheid van goed bereikbare bomen en struiken op de oever is een vereiste. Oevers die sterk begraasd worden zijn onaantrekkelijk voor de bever door het verdwijnen van de houtige gewassen. Het leefgebied moet wateren bevatten die niet opdrogen of tot de bodem bevriezen. Ze lijken weinig eisen te stellen aan de waterkwaliteit. In de zomer slapen bevers overdag vaak in een leger, gestoffeerd met houtsnippers, in dichte vegetaties en onder struiken langs de oever. Voor de winter en als onderkomen voor de jongen graven ze in steile oevers holen, waarvan er meestal één wordt uitgebouwd tot burcht³.

Voorkomen in en rondom plangebied

Op basis van de NDFF komt er één waarneming naar voren van de bever in de afgelopen jaren in de nabije omgeving. De Makkummer Waarden zijn ook de enige locatie in de Noordwest Friesland waar de bever met enige regelmaat waargenomen wordt. Tijdens het veldbezoek zijn geen vraat- of knaagsporen aangetroffen noch dammen, holtes en/of burchten.

Effectbeoordeling en conclusie

In principe is de Makkummer Noordwaard geschikt leefgebied voor de bever, in die zin is het verrassend dat de bever er nog maar zo beperkt wordt waargenomen in het gebied. Echter kijkende naar de werkzaamheden ten aanzien van de voorgenomen ingreep en de locatie hiervan kan gesteld worden dat specifiek in het plangebied geen bevers aanwezig zijn, omdat de werkzaamheden plaatsvinden in voor bever ongeschikt terrein. Het overtreden van verbodsbepalingen van de Ow ten opzichte van de bever is daarmee ook uitgesloten.

5.4.2 Kleine marterachtigen***Beschrijving***

Met de kleine marterachtigen wordt in Nederland gedoeld op de bunzing, hermelijn en wezel. Deze soorten staan vooral bekend om hun schuwe aard en uitstekende camouflage. Deze dieren kunnen in

³ <https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2023/11/Kennisdocument-Bever.pdf>

verschillende gebieden leven. De bunzing komt vooral voor in openingen van gemixte en bladverliezende bossen en houden niet van dichte bebossing en vermijden over het algemeen naaldbossen. De bunzing komt op zowel droge als natte grond voor, maar hebben een voorkeur voor natte gebieden en nieuw bos waar nog successie plaatsvindt. Hermelijnen komen voor in allerlei gebieden, waaronder weilanden, klein cultureel landschap, duinen, langs beken en rivieren in beboste gebieden. Hermelijnen verkiezen nat hooiland als leefgebied en vermijden liever droge gebieden. In Nederland is de aanwezigheid van prooidieren zoals konijnen en woelratten belangrijk. Wezels komen met name voor in cultuurlandschap, maar ook in bossen, duinen, natuurlijke graslanden zoals uiterwaarden, weide en akkerland. Echter zijn de dichtheden van wezels lager in gebieden met een hoge waterstand, waar de aanwezigheid van goed geïsoleerde verblijfplaatsen minder is. Dichtheden van wezels zijn lager in gebieden waar hermelijnen actief zijn en nemen significant in aantallen toe waar hermelijnen verdwijnen. De soorten van het geslacht *Mustela* leven voornamelijk van muizen, woelmuizen en andere kleine knaagdieren, maar ze kunnen soorten aan die groter zijn dan zichzelf. Ook vangen ze vogels, kikkers, hagedissen, insecten en ander voedsel, het zijn opportunistische jagers.

Voorkomen in en rondom plangebied

Uit de NDFF komen geen waarnemingen naar voren op de Makkummer Noordwaard zelf van kleine marterachtigen (bunzing, hermelijn, wezel). Op het vast land zijn ook maar zeer beperkt waarnemingen bekend. Echter van zowel de hermelijn als bunzing is bekend dat ze goede zwemmers zijn. Gezien de Makkummer Noordwaard in potentie geschikt voor de beide soorten als foerageergebied, maar ook als rust- en voortplantingsgebied boven op het feit dat de soorten in de regio wel voorkomen betekent dat het voorkomen in op de Makkummer Noordwaard niet kan worden uitgesloten.

Effectbeoordeling en conclusie

In principe is de Makkummer Noordwaard geschikt leefgebied voor de bunzing en hermelijn, echter de werkzaamheden zullen plaatsvinden buiten het voortplantingsseizoen wat het doden van jongen kan voorkomen. Volwassen marterachtigen zijn zeer mobiel wat betekent dat eventueel voorkomende, foeragerende exemplaren niet tot nauwelijks hinder zullen ondervinden ten aanzien van de voorgenomen ingreep. Het overtreden van verbodsbepalingen van de Ow ten opzichte van kleine marterachtigen is daarmee ook uitgesloten.

5.4.3 Noordse woelmuis

Beschrijving

De noordse woelmuis is een soort die in veel verschillende biotopen kan leven. Belangrijk is dat er het gehele jaar door voldoende voedsel en dekking aanwezig is. Er moet variatie in de vegetatie aanwezig zijn zoals diverse kruiden, overgangszones tussen land en water met riet, aanwezigheid van bepaalde soorten zeggen en in natte gebieden moeten drogere delen aanwezig zijn. Ze mijden door struiken en bomen gedomineerde begroeiingen⁴.

Voorkomen in en rondom plangebied

In oktober 2019 heeft onderzoek van Altenburg & Wymenga, middels vangsten en eDNA, de verspreiding van de noordse woelmuis in kaart gebracht voor de natuurgebieden langs de Friese westkust (waaronder in de Makkummer Noordwaard). Hieruit kwam naar voren dat de soort aanwezig was op de Makkummer Noordwaard⁵. Op basis van het onderzoek van A&W kan de aanwezigheid van vaste looproutes en rust- en verblijfplaatsen van de soort op de Makkummer Noordwaard niet worden uitgesloten.

⁴ <https://www.bij12.nl/assets/BIJ12-2017-013-Kennisdocument-Noordse-woelmuis-1.0.pdf>

⁵ Altenburg & Beemster 2020. Voorkomen van de Noordse woelmuis langs de Friese IJsselmeekust in 2019. A&W-rapport 19-327. A&W, Feanwâlden

Effectbeoordeling

Binnen het plangebied zijn naar alle waarschijnlijkheid geschikte rust- en verblijfplaatsen aanwezig. Echter vinden alle voorziene werkzaamheden plaats op en langs de schelpenbanken, vanwege de beperkte dekking op deze locaties maakt dit geen onderdeel uit van het geschikte biotoop van Noordse woelmuis. Hierdoor zal van doding van mogelijk aanwezige exemplaren geen sprake zijn (Noordse woelmuizen foerageren gedurende de hele dag, omdat ze elke twee uur voedsel nodig hebben). Het territorium van een mannetje betreft gemiddeld een gebied van 2000 m², dat van vrouwtjes is 500 m², waarbij mannetjes territoriaal zijn. Gezien de grote van de territoria kan niet worden uitgesloten dat er als gevolg van de geplande ingreep tijdelijk sprake kan zijn sprake van verstoring. Vanwege de grote waarde van deze soort staan in paragraaf 5.5.2 maatregelen opgenomen om de effecten ten aanzien van verstoring zoveel mogelijk te voorkomen of beperken. In de permanente situatie zal het leefgebied van Noordse woelmuis een impuls krijgen ten gevolge van het hergebruik van vrijkomend plagmateriaal wat de overgangszones tussen land en water met riet zal versterken. Overtredingen van verbodsbepalingen uit de Ow zijn uitgesloten.

Conclusie

Het voorkomen van de Noordse woelmuis op de Makkummer Noordwaard is bekend. Gezien de locatie van de werkzaamheden, welke niet overeenkomt met de biotoopeisen die de Noordse woelmuis stelt, is overtreding van de Ow uitgesloten. Echter gezien de grote waarde van deze soort worden wel maatregelen getroffen om verstoring tijdens de realisatiefase zoveel te voorkomen of beperken.

5.4.4 Otter**Beschrijving**

De otter leeft in oeverzones met voldoende dekking en rust van allerlei soorten stromende wateren, zoals meren, plassen, rivieren, kanalen, beken en moerassen. Ze leven in schoon en zoet water, waar voldoende voedsel, dekking en rust is. De otter verblijft in een dagrustplaats die zich bevindt op oevers in dichte oevervegetaties (o.a. riet), struwelen en bosschages⁶.

Voorkomen in en rondom plangebied

De otter wordt vrijwel in heel Friesland waargenomen en kan ook in het plangebied foeragerend en migrerend voorkomen. Ook op de Makkummer Noordwaard zijn waarnemingen bekend van de otter op basis van de NDFF.

Effectbeoordeling

Ten aanzien van de effectbeoordeling geldt dat er onvoldoende dekking aanwezig is op de schelpenbanken van de Makkummer Noordwaard om te dienen als (dag)rustplaatsen voor de otter. De werkzaamheden worden overdag uitgevoerd waardoor van verstoring op mogelijk aanwezige foeragerende en migrerende otters geen sprake is; otters foerageren vooral in de schemering en 's nachts. Daarnaast is voldoende alternatief foerageergebied aanwezig waar otters tijdelijk naar uit kunnen wijken tijdens de werkzaamheden. Het tijdelijk ontvluchten van het gebied gedurende de werkzaamheden naar een rustigere plek wordt niet aangemerkt als opzettelijke verontrusting⁷. Daarnaast is er geen sprake van significant oppervlakteverlies van leefgebied voor otter door de ingreep.

Conclusie

De Makkummer Noordwaard maakt onderdeel uit van foerageergebied en/of migratiegebied van de otter. Gezien de aard van de werkzaamheden is het uitgesloten dat negatieve effecten ten aanzien van de otter optreden. Hiermee zijn overtredingen van verbodsbepalingen van de Ow ook uitgesloten.

⁶ <https://www.zoogdiervereniging.nl/zoogdiersoorten/otter>

⁷ Raad van State. 2009. ABRvS 13 mei 2009, ECLI:NL:RVS:2009:BI3701

5.5 Vleermuizen

Beschrijving

Vleermuizen komen in vrijwel het gehele land voor. Ze maken gedurende een jaar gebruik van meerdere type verblijfplaatsen (zomer-, kraam-, paar- en winterverblijfplaatsen). Globaal kunnen ze worden opgedeeld in boombewonende soorten zoals de rosse vleermuis en gebouwbewonende soorten zoals de gewone dwergvleermuis en laatvlieger. Er zijn ook soorten die zowel gebouwen als bomen bewonen, zoals ruige dwergvleermuis en gewone grootoorvleermuis. Vleermuizen foerageren over het algemeen boven windluwe plaatsen zoals tuinen en langs bosranden. Om van de verblijfplaats naar foerageergebied te komen (en andersom) wordt gebruikt gemaakt van zogenaamde vliegroutes die bestaan uit lijnvormige elementen zoals bomenrijen en watergangen.

Voorkomen in en rondom plangebied

Op basis van de geraadpleegde verspreidingsgegevens (NDFF) zijn er in de omgeving van het plangebied geen waarnemingen bekend van vleermuizen. Echter, op basis van de habitatgeschiktheid van het plangebied is de Makkummer Noordwaard weldegelijk zeer geschikt voor vleermuizen. Er zijn in het gebied genoeg bomen aanwezig welke geschikte holten bevatten voor voortplantingsplaatsen (zomer-kraam-paar-winter). Ook zijn er lijnvormige elementen aanwezig welke als vliegroute kunnen fungeren en is er voldoende foerageergebied. Het gebrek aan waarnemingen heeft hoogstwaarschijnlijk te maken met het feit dat er op de Makkummer Noordwaard geen noodzaak is geweest voor monitoring.

Effectbeoordeling en conclusie

De aanwezigheid van vleermuizen in het plangebied tijdens de werkzaamheden is niet uitgesloten. Echter zullen de werkzaamheden overdag plaatsvinden, tevens zal er geen aantasting zijn van verblijfplaatsen (bomen met geschikte ruimtes blijven gespaard), foerageergebied of vliegroutes. Hiermee zijn overtredingen van verbodsbepalingen van de Ow uitgesloten.

5.6 Vogels

Voorkomen

Uit de verspreidingsgegevens van de NDFF en broedvogel inventarisatie onderzoek⁸ blijkt dat binnen de Makkummer Noordwaard (en de directe omgeving daarvan) waarnemingen bekend zijn van verschillende soorten broedvogels met zowel jaarrond als niet-jaarrond beschermde nesten en van andere bijzondere/zeldzame broedvogels als bontbekplevier en porseleinhoen. Tijdens het veldbezoek zijn ook zwarte kaaien waargenomen. De nesten van deze soort zijn niet jaarrond beschermd, maar de nesten van zwarte kraai kunnen worden uitgebouwd en gebruikt door soorten als ransuil, buizerd, boomvalk en sperwer. De nesten van deze soorten zijn wel jaarrond beschermd.

Tijdens het veldbezoek zijn de bomen in de omgeving van het plangebied geïnspecteerd op de aanwezigheid van grote nesten, deze zijn niet waargenomen. De aanwezigheid van potentieel jaarrond beschermde nesten van ransuil, buizerd, boomvalk en sperwer is daarom uitgesloten in de bomen in en nabij de deelgebieden. Op de Makkummer Noordwaard zijn geen gebouwen aanwezig. De aanwezigheid van jaarrond beschermde nesten van vogelsoorten die in gebouwen broeden, zoals huismus en gierzwaluw, is op voorhand uitgesloten. De kartering van Sovon langs Friese IJsselmeerkust toont aan dat het gebied een bijzonder rijke broedvogelbevolking herbergt met tientallen soorten.

Effectbeoordeling en conclusie broedvogels

⁸ Jager K. & Postma J. 2019. Broedvogels in natuurreervaten van It Fryske Gea in 2019. Sovon-rapport 2019/87. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Wanneer de werkzaamheden worden uitgevoerd in het broedseizoen, kunnen broedende vogels in de drie deelgebieden (en de directe omgeving) worden verstoord. Wanneer soorten het nest verlaten, geldt dit als het opzettelijk vernietigen of beschadigen van nesten en eieren van vogels. Het broedseizoen valt voor de meeste soorten tussen half maart en half augustus. Ook daarbuiten is het mogelijk dat broedende vogels worden aangetroffen. Directe vernietiging van nesten is niet uitgesloten, omdat voor broedvogel geschikte elementen niet onaangetast blijven.

Wanneer de aanleg werkzaamheden buiten het broedseizoen worden uitgevoerd wordt is geen overtreding van de verbodsbepalingen van de Omgevingswet aan de orde (het broedseizoen loopt van circa 15 augustus tot 15 maart). Wanneer toch in het broedseizoen gewerkt gaat worden, is het aan te bevelen om voorafgaande de start van de werkzaamheden het terrein door een ter zake kundig ecooloog te laten controleren op aanwezige broedvogels. Indien geen in gebruik zijnde nesten worden aangetroffen, kunnen de werkzaamheden starten. Indien echter in gebruik zijnde nesten worden vastgesteld, moet worden beoordeeld of de werkzaamheden kunnen aanvangen.

Ontheffing voor vernietiging van broedgevallen wordt in principe niet verleend, waardoor het nemen van maatregelen om (langdurige) verstoring of vernietiging van broedgevallen te voorkomen noodzakelijk is. Het verstoren van broedgevallen van vogels zonder jaarrond beschermde nesten is te voorkomen door:

- Buiten het broedseizoen te werken, of;
- Te zorgen dat buiten de verstoringafstand van de broedgevallen gewerkt wordt;
- Voorafgaand aan het broedseizoen de broedbiotoop voor vogels ongeschikt te maken en/of;
- De werkzaamheden voorafgaand aan het broedseizoen te laten beginnen en in een, voor zover mogelijk, constante intensiteit te laten doorgaan gedurende het broedseizoen. Het grote voordeel van deze methode is, dat de verstoringafstand “automatisch” bepaald wordt: vogels zullen uit eigen beweging een nestplaats kiezen buiten hun specifieke verstoringafstand. Nadeel is dat de constante intensiteit (zowel in tijd als in ruimte) lastig te realiseren is.

5.7 Vissen

Voorkomen

In de omgeving van de Makkummer Noordwaard zijn geen waarnemingen bekend van beschermde vissen. De meeste beschermde vissoorten zijn namelijk soorten uit beken (elrits, beekdonderpad, beekprik), snelstromende rivieren (gestippelde alver), verlandende watergangen met een sliblaag en rijke onderwatervegetatie (grote modderkruiper), watergangen met koel en zuurstofrijk water (kwabaal) of vissoorten (houting, steur) die in rivieren of zijarmen hun paaiplaatsen hebben. Dergelijk biotoop ontbreekt in het plangebied en daarnaast is de aanwezigheid op basis van verspreidingsgegevens ook niet te verwachten. Hierdoor is het voorkomen van (beschermde) vissoorten uitgesloten.

Conclusie

De aanwezigheid van beschermde vissoorten is uitgesloten binnen het plangebied. Het is daardoor uitgesloten dat door het project en de uitvoering van de werkzaamheden negatieve effecten optreden op beschermde vissen.

5.8 Amfibieën en reptielen

Uit de NDFF blijkt dat in de nabije omgeving van de Makkummer Noordwaard waarnemingen bekend zijn van een aantal onder de Omgevingswet beschermde reptielen en amfibieën, namelijk de bastaardkikker, bruine kikker, gewone pad, kleine watersalamander en meerkikker. Voor deze meer algemeen voorkomende soorten geldt dat ze beschermd zijn onder de Omgevingswet, maar dat ze door de provincie

Friesland zijn vrijgesteld van omgevingsvergunning bij ruimtelijke ingrepen. Wel geldt voor deze soorten de algemene zorgplicht (zie paragraaf 5.11). Deze soorten worden verder niet individueel besproken in deze natuurtoets.

5.9 Ongewervelden

5.9.1 Gevlekte witsnuitlibel

Beschrijving

De meeste gevlekte witsnuitlibellen zijn te vinden bij verlandingszones van laagveenmoerassen. Daarnaast kunnen ze voorkomen in bosplassen en verlandingszones van hoogveen- en heidevennen op de hoge zandgronden en randzones van hoogveen. In de duinen is de soort gevonden bij verlandingsvegetaties met een laagveenkarakter. Deze biotooptypen hebben met elkaar gemeen dat het water helder, ondiep (één meter of minder), matig voedselrijk en beschermd gelegen is. Zowel vegetatieloze als dichtgegroeide wateren worden gemedend. Vaak bestaat de vegetatie uit een combinatie van riet of lisdodde met krabbescheer en een veld van ondergedoken waterplanten zoals kransvederkruid en grof hoornblad drijfbladplanten als witte waterlelie en gele plomp en drijftillen van onder andere pluimzegge. De venen en bosplassen waar voortplanting plaats heeft, zijn (deels) omringd door bomen en hebben een matige tot rijke oevervegetatie (De Vlinderstichting, 2024).

Voorkomen in en rondom plangebied

Op basis van geraadpleegde verspreidingsgegevens is het voorkomen van de gevlekte witsnuitlibel in het projectgebied niet uit te sluiten, de gevlekte witsnuitlibel wordt veelvuldig waargenomen op de Makkummer Noordwaard.

Effectbeoordeling en conclusie

De werkzaamheden zullen plaatsvinden buiten het actieve seizoen van de gevlekte witsnuitlibel. Daarnaast worden de larvenhuidjes van de gevlekte witsnuitlibel overwegend afgezet op oevervegetatie en groeien de larven op tussen waterplanten in de verlandingszone. Dit is buiten de zone waarbinnen de werkzaamheden plaatsvinden, waarmee het verstoren en of doden van gevlekte witsnuitlibel niet aan de orde is. Overtredingen van verbodsbepalingen van de Ow ten opzichte van de gevlekte witsnuitlibel zijn uitgesloten.

5.10 Conclusie wettelijk beschermde soorten

Voor alle beschermde soorten welke voorkomen op de Makkummer Noordwaard geldt dat er geen overtreding van verbodsbepalingen ten aanzien van de Omgevingswet worden verwacht. Wel kunnen de werkzaamheden leiden tot (lichte) tijdelijke verstoring. Door het nemen van voorzorgsmaatregelen kan overtreding van verbodsbepalingen van de Omgevingswet worden voorkomen, deze maatregelen staan nader uitgewerkt in paragraaf 5.11. Een 'omgevingsvergunning voor flora-en-fauna activiteit' is dan niet nodig.

5.11 Uitwerking mitigerende maatregelen (Ecologisch werkprotocol)

Normaliter worden mitigerende maatregelen nader uitgewerkt in een ecologisch werkprotocol (Ewp). Echter is hier gekozen om de mitigerende maatregelen in de natuurtoets zelf uit te werken, gezien de geringe effecten van de voorgenomen ingreep is het logischer beide producten te bundelen in één rapportage.

Een Ewp geeft een beschrijving van alle acties en maatregelen die uitgevoerd moeten worden om te voorkomen dat de Omgevingswet wordt overtreden. Ook geeft het aan hoe de aannemer kan voldoen aan de zorgplicht. Deze zorgplicht geldt voor alle in het wild levende plant- en diersoorten in het plangebied, ongeacht hun status in de Omgevingswet. Schade aan alle aanwezige plant- en diersoorten moet, zoveel als redelijkerwijs mogelijk is, voorkomen worden. Wanneer schade niet te voorkomen is moet deze zo veel mogelijk beperkt of ongedaan gemaakt worden.

Kortom: het hoofddoel van een Ewp is om te voorkomen dat verbodsbepalingen uit de Wnb geschonden worden (zodat er geen onnodige schade aan plant- en diersoorten optreedt) en het geeft een invulling aan de algemene zorgplicht.

Dit Ewp heeft als tweede doel dat het voor betrokken werknemers duidelijk is wat van hen wordt verwacht. Door een Ewp op te stellen, is het voor de opdrachtgever en de aannemer gemakkelijker om toe te zien op de naleving van de mitigerende maatregelen. Met een Ewp wordt ook aantoonbaar invulling gegeven aan het criterium 'zorgvuldig handelen', dat geldt voor zowel strikt beschermde als niet-beschermde soorten.

Iedereen die binnen het plangebied werkzaamheden uitvoert, moet op de hoogte zijn van de inhoud van dit Ewp. Het dient aanwezig te zijn op de werkplek en de voorgeschreven wijze van uitvoer moet worden gevolgd, anders is men in overtreding van de Omgevingswet. De werkzaamheden vinden plaats onder begeleiding van een deskundig ecooloog. Deze zal, wanneer de werkzaamheden erom vragen, op het werk aanwezig zijn en zorgen voor begeleiding van de werkzaamheden in het veld.

Let wel: het is mogelijk dat er gedurende de werkzaamheden nieuwe inzichten ontstaan omtrent voorkomende beschermde soorten. In overleg met een ter zake kundige (hierna: deskundig ecooloog) wordt het ecologisch werkprotocol hierop aangepast als dit nodig is. Dit werkprotocol is dus een levend document.

5.11.1 Uitgangspunten ecologisch werkprotocol

Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dient een (ecologisch) logboek bijgehouden te worden door een deskundig ecooloog. Een voorbeeld van een ecologisch logboek is weergegeven in bijlage A3. Uit dit logboek moet aantoonbaar blijken wanneer en op welke wijze de hier beschreven voorschriften zijn uitgevoerd. Uit dit logboek moet onder andere blijken dat de werkzaamheden buiten de kwetsbare perioden zijn uitgevoerd. De ecooloog van de opdrachtgever/aannemer is hiervoor verantwoordelijk. Het ecologisch logboek dient aanwezig te zijn op de werklocatie en moet op verzoek worden getoond aan de daartoe bevoegde toezichthouders of opsporingsambtenaren.

5.11.2 Te nemen maatregelen

Voor alle soorten, beschermd of niet, geldt te allen tijde de algemene zorgplicht voor degene die een flora- en fauna-activiteit verricht (Artikel 11.27 Bal van Ow). Onderstaand wordt een aantal maatregelen beschreven om aan de algemene zorgplicht te voldoen:

- Er dient bij de planning van de werkzaamheden rekening gehouden te worden met de kwetsbare perioden van soorten, deze perioden zijn weergegeven in Tabel 5-2. De genoemde perioden kunnen zowel eerder als later beginnen en/of eindigen, afhankelijk van de lokale klimatologische omstandigheden en van de meteorologische omstandigheden voorafgaand aan en tijdens de werkzaamheden. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient te worden bepaald door een deskundig ecooloog op het gebied van de betreffende soort(groep)en. Vooralsnog wordt voorgesteld om de werkzaamheden in de periode december t/m maart te laten plaatsvinden.

- Wanneer er na februari 2025 wordt doorgewerkt dient door de ecooloog worden gecheckt of het eventueel plaatsen van een amfibieënschermen noodzakelijk is. Dit is afhankelijk van de dan nog uit te voeren werkzaamheden en locaties. Het gaat om het plaatsen van schermen tussen mogelijke overwinteringsgebied en de locaties van de nog uit te voeren werkzaamheden. Op deze manier wordt voorkomen dat in het voorjaar vanuit het overwinteringsgebied naar/door locaties trekken waar nog werk wordt uitgevoerd en hierbij worden gedood. De amfibieën dienen naar het gebiedsdeel te worden geleid waar de werkzaamheden reeds zijn afgerond, aangenomen dat er van links naar rechts of van rechts naar links wordt gewerkt en deze afgeronde gebiedsdelen dus aanwezig zijn.
- Er dienen vooraf aan de werkzaamheden inspecties naar mogelijke broedgevallen te worden gedaan door een deskundig ecooloog. Het broedseizoen betreft namelijk een globale periode, welke onder andere afhankelijk is van klimatologische omstandigheden. Daarnaast is het mogelijk dat er een broedvogelsoort met een jaarrond beschermd nest zich vestigt in het plangebied in de periode tussen het opstellen van de voorliggende rapportage en de uitvoering van de werkzaamheden. Indien geen in gebruik zijnde nesten worden aangetroffen, kunnen de werkzaamheden starten. Indien echter in gebruik zijnde nesten worden vastgesteld, moet door een deskundig ecooloog worden beoordeeld of de werkzaamheden kunnen aanvangen. Dit is onder andere afhankelijk van de vraag of buiten de verstoringsafstand van de broedgevallen gewerkt kan worden en of er maatregelen zijn te nemen zoals het afzetten van de broedlocatie (de afstand is soortafhankelijk);
- Er dient buiten de verstoringsafstand van eventueel aanwezige broedgevallen gewerkt te worden;
- Om negatieve effecten te voorkomen dienen voorafgaand aan de werkzaamheden in oevers met opgaande (riet)vegetatie deze door een otterdeskundige gecontroleerd te worden op eventueel aanwezige otters met jongen. Bij afwezigheid van otters met jongen kunnen de werkzaamheden worden uitgevoerd aan de oever. Bij het aantreffen van otters met jongen moeten de werkzaamheden tot nadere orde worden uitgesteld (in overleg met de otterdeskundige);
- Een week voorafgaande aan de werkzaamheden worden de gebiedsdelen waar gewerkt wordt gemaaid (met een maaibalk ingesteld op 10 cm) en opslag wordt verwijderd. Hiermee is dit gebied ongeschikt voor kleine zoogdieren en amfibieën, welke vervolgens deze delen mijden en op eigen beweging op zoek gaan naar ander geschikt leefgebied in de aangrenzende omgeving. Het kortmaaien moet in een dusdanige richting gebeuren dat de dieren naar geschikt of optimaal habitat kunnen vluchten. De beste periode voor het maaien is het najaar voor de winterrustperiode begint, en maaisel moet na een korte periode van minimaal 1 dag te hebben gelegen (zodat fauna het maaisel kan ontvluchten) worden afgevoerd;
- Er dient (in principe jaarrond) niet gewerkt te worden tussen zonsondergang en zonsopgang. Veel algemene en beschermde diersoorten (bijv. vleermuizen en otter) zijn vooral actief gedurende de vroege ochtend, late avond en nacht. Het actieve vleermuisseizoen loopt van grofweg half maart t/m november. Indien ook in de schemering en het donker wordt gewerkt moet gebruik worden gemaakt van (amberkleurig) licht dat zoveel mogelijk naar beneden en op de bouwplaats is gericht (en dus niet op het omliggende landschap). Overdag werken heeft ook als voordeel dat mogelijke aanwezige dieren eerder worden opgemerkt;
- Er dient (zoveel mogelijk) in één opvolgende periode gewerkt te worden (geclusterd in de tijd), zonder langdurig te stoppen. Hierdoor wordt het gebied maar één (relatief korte) periode verstoord. De verstoringsafstand wordt hierdoor "automatisch" bepaald. Dit betekent dat binnen de invloedsfeer van de werkzaamheden geen verstoringsgevoelige beschermde soorten zullen vestigen en voorkomt (opnieuw) verstoring van beschermde soorten. Een voorbeeld hiervan zijn broedvogels. Binnen de verstoringsafstand van de werkzaamheden gaan geen broedvogels broeden, wanneer de werkzaamheden in een opeenvolgende periode uitgevoerd worden wordt voorkomen dat broedvogels wel gaan broeden en hoeven de werkzaamheden niet worden stilgelegd. Bijvoorbeeld een lang paasweekend dat er niet gewerkt wordt, kan er al voor zorgen dat er toch broedvogels op het werk gaan zitten;
- Wanneer de werkzaamheden gedurende langere tijd stilliggen, dient het terrein vóór herstart van de werkzaamheden geïnspecteerd te worden door een deskundig ecooloog;

- Er dient bij de uitvoering van de werkzaamheden met machines zoveel mogelijk gebruik gemaakt te worden van de bestaande infrastructuur van wegen en paden binnen het plangebied, zodat het aanrijdrisico minimaal is;
- De aannemer maakt enkel gebruik van de ruimte die noodzakelijk is voor het uitvoeren van de werkzaamheden en ontziet daarbij plaatsen met begroeiing en/of beplanting zoveel mogelijk. Zo wordt onnodige verstoring van dieren en planten voorkomen;
- De aannemer werkt één richting op (een richting waar dieren heen kunnen vluchten, dus geen doodlopende hoek). Als er meerder machines tegelijkertijd aan het werk zijn moeten die niet naar elkaar toe werken zodat dieren opgesloten raken, maar dieren de werkzaamheden kunnen ontvluchten;
- Er dient een verbinding en doorgang naar andere leefgebieden en schuilplekken buiten de invloedssfeer van het werkgebied behouden te worden. Het behouden van stroken met ruigte vegetatie die in verbinding staan met gebieden geven kleine (zoog)dieren kans te vluchten naar veilige gebieden;
- Maatregelen ten behoeve van vaatplanten:
 - Ontzien mogelijke groeiplaatsen:
 - ▢ De mogelijke groeiplaatsen van op de rode lijst staande vaatplanten moeten tijdens de werkzaamheden zoveel mogelijk worden ontzien. Wanneer tijdens de uitvoer blijkt dat er toch binnen deze groeiplaatsen gewerkt moet worden (bijvoorbeeld direct op de oeverlijn), dan dient er vooraf overleg plaats te vinden met de begeleidend ecooloog. Deze bekijkt wat de gevolgen zijn voor de rode lijstsoorten;
 - Markeren groeiplaatsen:
 - ▢ De groeiplaatsen dienen door de begeleidend ecooloog duidelijk gemarkeerd worden met een stok, voorzien van rood-wit afzetlint;
 - Uitgraven en verplaatsen:
 - ▢ Indien er exemplaren worden aangetroffen en deze niet gespaard kunnen blijven, worden deze uitgegraven en verplaatst naar een daarvoor geschikte plek in de directe omgeving. Het verplaatsen vindt bij voorkeur plaats buiten de periode waarin bloei en/of zaadzetting plaats vindt (mei tot en met september). Planten worden ruim (Ø circa 50 cm) om de groeiplaats uitgestoken. Er wordt een ruime hoeveelheid grond en kruidlaag uitgestoken met het oog op (a)biotische factoren zoals symbiose met bodemschimmels. Door ruim uit te steken wordt ook de nieuwe bodem met de benodigde bodemschimmels geënt. Het uitsteken gebeurt onder toezicht van de begeleidend ecooloog;
- Er dient bij twijfel een deskundig ecooloog ingeschakeld te worden. De werkzaamheden op de locatie die het betreft moeten dan tot nader order stil worden gelegd.

Tabel 5-2. Kwetsbare perioden soorten plangebied. Rood: Meest kwetsbare periode; Oranje: Kwetsbare periode; Groen: Minst kwetsbare periode.

Soort	Functie leefgebied	Kwetsbare periode											
		Jan	Feb	Mrt	Apr	Mei	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec
Vaatplanten													
Diverse soorten													
Zoogdieren													
Algemene muizen en kleine marterachtigen													
Noordse woelmuis	Voortplanting												
	Winterperiode												
Otter	Opgroeien jongen												

* Voor een begrip als 'broedseizoen' is geen standaardperiode te hanteren. Veel vogelsoorten broeden ongeveer tussen 15 maart en 15 juli. Moerasvogels en andere watervogels broeden meestal tussen 1 april en 15 augustus. Echter, afhankelijk van de soort en weersomstandigheden in een bepaald jaar kunnen soorten veel eerder of juist veel later broeden dan normaal het geval zou zijn. Dit kan zelfs per regio verschillen. Voor de wet is van belang of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum. De vaak geciteerde periode 15 maart t/m 15 augustus is dan ook slechts een indicatie. De periode januari tot begin oktober kan theoretisch door broedvogels nog gebruikt worden als een broedperiode. Voor aanvang van de werkzaamheden dient altijd op broedgevallen gecontroleerd te worden.

Het is van belang dat dit ecologische werkprotocol daadwerkelijk wordt opgevolgd. Zo niet, dan kan de aannemer de Omgevingswet overtreden. Daarom moet dit ecologische werkprotocol altijd aanwezig zijn in het werkgebied, zodat controlerende instanties en alle betrokkenen het tijdens hun werkzaamheden kunnen raadplegen. Daarnaast moet iedere betrokkene op de hoogte zijn van de inhoud van dit plan. Iedere medewerker dient op de hoogte te zijn en zich te conformeren aan het Ewp. Daarnaast dienen alle medewerkers een Toolbox meeting Ecologie te volgen.

Als er tijdens de werkzaamheden een beschermde soort wordt gezien of gevonden op een plek die vooraf niet bekend was, dan wel een soort wordt gevonden die in het geheel nog niet bekend was, wordt een zogenoemd “incidentenformulier” ingevuld en wordt contact opgenomen met de deskundig ecoloog en de uitvoeringsdirectie (het “incidentenformulier” is bijgevoegd in bijlage A4; de gegevens van de contactpersonen zijn opgenomen in Tabel 5-3). Wanneer de reeds voor andere (verwachte) soorten getroffen maatregelen niet voldoende zijn moeten in overleg met een deskundig ecoloog passende maatregelen getroffen worden.

In Tabel 5-3 staat een overzicht weergegeven van welke personen verantwoordelijk zijn welke onderdelen van het project en daarbij de contactgegevens van deze personen.

Tabel 5-3. Contactpersonen.

12 november 2024

[REDACTED] J	Aanspreekpunt ecologie	+31 6 [REDACTED] J [REDACTED] J@rhdhv.com
[REDACTED] J	Contactpersoon Provincie Fryslân	+31 6 [REDACTED] J [REDACTED] J@fryslan.nl
N.t.b	Contactpersoon aannemer	N.t.b

6 Toetsing wettelijk beschermde houtopstanden

In dit hoofdstuk is beoordeeld of een kapmelding nodig voor het kappen van een houtopstand zoals bedoeld in de Ow.

6.1 Werkwijze onderzoek naar wettelijk beschermde houtopstanden

Voor het onderdeel Houtopstanden is onderzocht of de bescherming van houtopstanden, zoals bedoeld in de Ow, binnen het project van toepassing is. Op grond van de aard van de ingreep en ligging ten opzichte van de bebouwde kom houtopstanden wordt bepaald of en welke vervolgstappen nodig zijn.

6.2 Voorgenomen kapomvang en beoordeling

De wettelijke bescherming van houtopstanden vanuit de Omgevingswet betreft de houtopstanden die zijn gelegen buiten de komgrenzen Omgevingswet en die een oppervlakte hebben van meer dan 1.000 m² (10 are) of bestaan uit een rijbeplanting van meer dan 20 bomen. De aanwezige bosschages binnen het plangebied zijn kleiner dan 10 are en valt onder uitzondering voor kapmelding. Hierdoor zijn geen vervolgstappen nodig voor het kappen van bomen in het kader van de Ow houtopstanden.

6.3 Conclusie wettelijk beschermde houtopstanden

Er is geen sprake van de kap van houtopstanden, zoals bedoeld in de Ow. Er zijn daarom geen vervolgstappen nodig voor het kappen van bomen in het kader van de Ow.

7 Toetsing planologisch beschermde gebieden

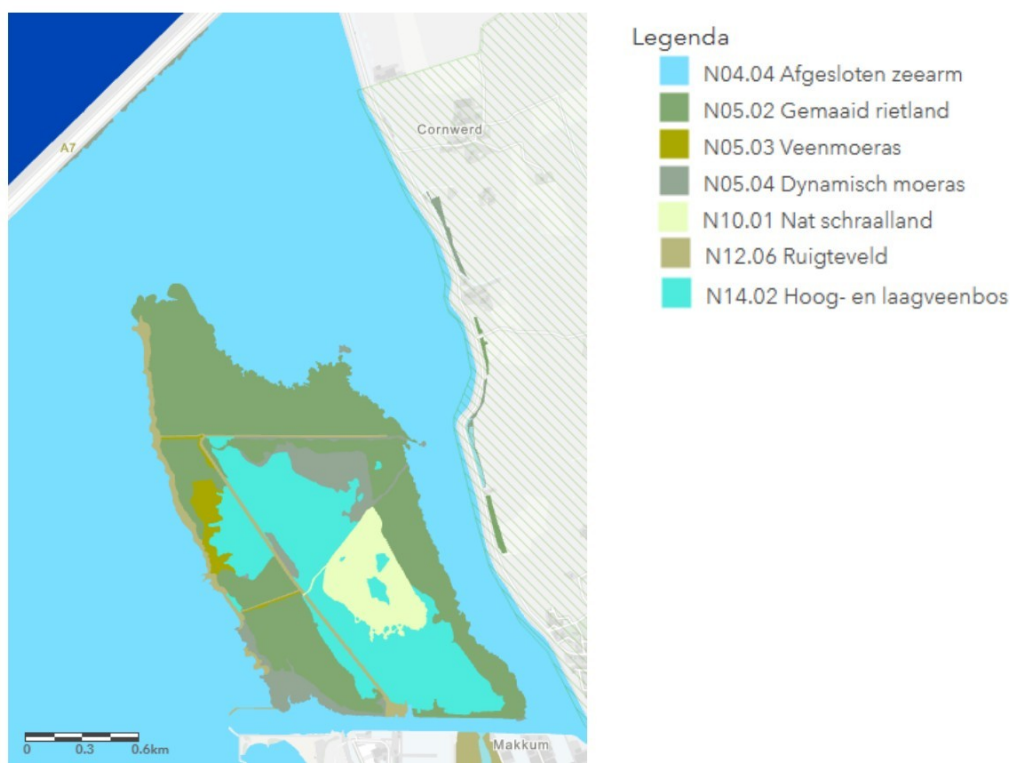
In dit hoofdstuk is beschreven of in de nabijheid van het plangebied planologisch beschermde Natuurnetwerk Nederland-onderdelen zijn gelegen en is beoordeeld of er vervolgstappen nodig zijn.

7.1 Werkwijze onderzoek naar planologisch beschermde gebieden

Het Friese NNN-beleid is vastgelegd in de Omgevingsverordening van de provincie Friesland. In deze verordening zijn de regels opgenomen waaraan ruimtelijke plannen binnen het NNN aan moeten voldoen. Bij dit onderdeel is onderzocht of het plangebied in of nabij het NNN ligt. Hiervoor is gebruikgemaakt van de viewer van het Natuurnetwerk van de provincie Friesland (Provincie Friesland, 2024). Op grond van de aard van de ingreep, de ligging ten opzichte van beschermde NNN-gebieden en het toetsingskader van de provincie is bepaald of en welke vervolgstappen nodig zijn.

7.2 Ligging plangebied ten opzichte van het Natuurnetwerk Nederland

Het plangebied maakt volledig onderdeel uit van het NNN (zie Figuur 7-1).

Figuur 7-1. De locatie van de voorgenomen ingreep betreft de noordzijde van de Makkummer Noordwaard en bevindt zich zoals te zien op de kaart volledig binnen het Natuurnetwerk Nederland (welke is weergegeven middels alle gearceerde vlakken) (Provincie Friesland, 2024).

7.3 Toetsing Omgevingsverordening Provincie Friesland – NNN

Conform het NNN-toetsingskader dienen ingrepen de wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN niet aan te tasten. In de provinciale Omgevingsverordening van Friesland (<https://www.fryslan.frl/omgevingsverordening>) staat in Artikel 2.39 tevens dat een omgevingsplan of

projectbesluit voor gronden gelegen nabij het Natuurnetwerk Nederland maakt geen nieuwe activiteiten en ontwikkelingen mogelijk die kunnen leiden tot een vermindering van de kwaliteit of de samenhang tussen gebieden die deel uitmaken van het natuurnetwerk Nederland. Dit betekent dat het NNN geldt in de provincie Friesland dat gekeken dient te worden naar externe werking. Aangezien het project volledig in dienst staat van het herstellen van natuurwaarden, zoals aangewezen in het Natura 2000 beheerplan IJsselmeergebied, in het kader van behoud en versterken van (vochtige) kalkminnende vegetaties, kan in algemene zin worden gesteld dat dit project geen negatieve effecten heeft voor de natuur. Daarnaast passen de maatregelen ook binnen de wezenlijke kenmerken en waarden van de beheertypen waarvoor het gebied is aangewezen (te weten; N05.02 Gemaaid rietland en N12.06 Ruigteveld). Hiermee zijn negatieve effecten ten aanzien van het NNN uitgesloten.

7.4 Conclusie toetsing planologisch beschermde gebieden

De Makkummer Noordwaard maakt onderdeel uit van het NNN. De voorgenomen ingreep draagt echter bij aan de wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN. De voorgenomen ingreep voor de Makkummer Noordwaard kan in overeenstemming met de planologische gebiedsbescherming plaatsvinden. Er is daarom ook geen sprake van compensatieplicht.

8 Conclusie en aanbevelingen

8.1 Gebiedsbescherming

Voor het plangebied geldt dat de voorgenomen ingreep is ten behoeve van de maatregelen opgenomen in het Beheerplan IJsselmeer. Voor het uitvoeren van beheerplanmaatregelen geldt op grond van de Omgevingswet een vrijstelling van vergunningverlening (Ow Bal § 11.1.2), omdat deze maatregelen zoals in het beheerplan onderbouwd noodzakelijk zijn voor het behalen van de voor een Natura 2000-gebied geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen. Per brief 02143629 heeft team Groene regelgeving van de Provincie Friesland aangegeven dat voor de werkzaamheden geen vergunning geldt.

De voorgenomen ingreep leidt in de permanente situatie niet tot negatieve effecten op voor enig Natura 2000-gebied geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen. De tijdelijke verstoring door de werkzaamheden is dermate tijdelijk en gering is, dat deze het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar brengt voor de aangewezen habitattypen, habitatsoorten en (broed)vogels. Voor niet-broedvogels is er mogelijk sprake van tijdelijk effect als gevolg van (plaatselijke) verstoring van foerageer- en rustgebieden in het plangebied. De verstoring zal zo veel mogelijk worden ondervangen door het nemen van mitigerende maatregelen. Het gaat om een verstoring op een beperkt deel van de populatie en deze zal zich na afronding van de werkzaamheden (meer dan) herstellen. De voorgenomen ingreep in het plangebied is ten behoeve van het uitvoeren van beheerplanmaatregelen. Op grond van de Omgevingswet geldt een vrijstelling van vergunningverlening, omdat deze maatregelen zoals in het beheerplan onderbouwd noodzakelijk zijn voor het behalen van de voor een Natura 2000-gebied geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen.

8.2 Soortenbescherming

Voor alle beschermde soorten welke voorkomen op de Makkummer Noordwaard geldt dat er geen overtreding van verbodsbepalingen ten aanzien van de Omgevingswet worden verwacht. Wel kunnen de werkzaamheden leiden tot (lichte) tijdelijke verstoring. Door het nemen van voorzorgsmaatregelen kan overtreding van verbodsbepalingen van de Omgevingswet worden voorkomen, deze maatregelen staan nader uitgewerkt in paragraaf 5.11. Een 'omgevingsvergunning voor flora-en-fauna activiteit' is dan niet nodig.

8.3 Houtopstanden

Er is geen sprake van de kap van houtopstanden, zoals bedoeld in de Omgevingswet. Er zijn daarom geen vervolgstappen nodig voor het kappen van bomen in het kader van de Omgevingswet.

8.4 Natuurnetwerk Nederland

De Makkummer Noordwaard maakt onderdeel uit van het NNN. De voorgenomen ingreep draagt echter bij aan de wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN. De voorgenomen ingreep voor de Makkummer Noordwaard kan in overeenstemming met de planologische gebiedsbescherming plaatsvinden. Er is daarom ook geen sprake van compensatieplicht.

9 Literatuur

De Vlinderstichting. (2024). Informatie over verschillende vlinders, via:

<https://www.vlinderstichting.nl/vlinders>

De Zoogdierverseniging. (2024). Informatie over de verspreiding en ecologie van zoogdiersoorten, via:

<https://www.zoogdierverseniging.nl/zoogdiersoorten>

Geenevasen, N. (2021). *Een rijke waard; Inrichtingsplan voor behoud en ontwikkeling van de soortenrijke kalkminnende vegetatie op de Makkumer Noordwaard*. Van Hall Larenstein, Leeuwarden.

Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). (2024). Via: <https://www.ndff-ecogrid.nl/uitvoerportaal>

NDFF Verspreidingsatlas. (2024). <https://www.verspreidingsatlas.nl/>

Provincie Friesland. (2024). <https://fryslan.maps.arcgis.com/>

Rijkswaterstaat. (2017). Natura 2000 Beheerplan IJsselmeergebied 2017 - 2023.

Bijlagen

A1 Juridisch- en Beleidskader

Inleiding Omgevingswet

In de Omgevingswet (hierna: Ow) zijn alle wetten met betrekking tot de fysieke leefomgeving opgenomen. In het Besluit activiteiten leefomgeving (hierna: Bal) hoofdstuk 11 is de bescherming van Natuur in Nederland opgenomen. Deze wet bevat onder andere regels voor de bescherming van natuurgebieden, in het wild levende dier- en plantensoorten en houtopstanden in Nederland. Het uitgangspunt van de wet is de natuur te beschermen, mede vanwege de intrinsieke waarde, en het behouden en herstellen van biologische diversiteit zonder de lasten te verhogen.

Natura 2000 (Ow Bal § 11.1)

Het onderdeel Gebiedsbescherming (§ 11.1) van de Besluit activiteiten leefomgeving van de Omgevingswet regelt de bescherming van de Nederlandse Natura 2000-gebieden. Hoewel het de meest strikte vorm van juridische bescherming betreft, heeft deze wet daardoor vaak een beperkte reikwijdte, die zich beperkt tot de grenzen van een Natura 2000-gebied en uitsluitend die natuurwaarden ten aanzien waarvan daarbinnen instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd.

Voor elk van de in het kader van Natura 2000 aangewezen gebieden zijn instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd, nader uitgewerkt in een beheerplan, die gelden als toetsingskader. Uitgaande van die instandhoudingsdoelstellingen dient nagegaan te worden of sprake is van conflicten met het duurzaam behalen van geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen en zo ja, of de wezenlijke kenmerken en waarden van een Natura 2000-gebied in het geding zijn. Voorgaande geldt sinds 29 mei 2019 ook weer onverkort voor effecten ten gevolge van depositie van stikstof, gevat onder de storingsfactor “Verzuring en Vermesting door stikstof uit de lucht (3 & 4)”; de generieke Passende Beoordeling voor het PAS, waarin rekening werd gehouden met de verschillende bron- en herstelmaatregelen, is niet langer bruikbaar als beoordelingskader.

Bij de beoordeling van effecten op instandhoudingsdoelstellingen is ook zogenoemde externe werking van belang. Dat wil zeggen dat ook beschouwd moet worden in hoeverre voorgenomen activiteiten buiten Natura 2000-gebieden negatieve effecten hebben op in deze gebieden geldende instandhoudingsdoelstellingen. In zoverre is de reikwijdte van de Omgevingswet onbegrensd, zo volgt uit staande jurisprudentie. In geval van emissie en depositie van stikstof is dit bijvoorbeeld relevant. Vaak vindt de emissie plaats (ver) buiten de grenzen van een Natura 2000-gebied, maar daalt de stikstof neer in Natura 2000-gebieden waar deze negatieve effecten heeft op de instandhoudingsdoelstellingen die daar gelden.

Hoe werkt een beoordeling voor Natura 2000-gebieden?

Voor projecten of plannen waarvan redelijkerwijs vermoed kan worden dat deze, rekening houdend met externe werking en gelet op de instandhoudingsdoelstellingen, negatieve effecten kunnen hebben op Natura 2000-gebieden, dient in een oriënterende fase onderzocht te worden of het voornemen significante negatieve effecten kan hebben. Vaak heeft deze oriënterende fase de vorm van een zogenoemde Voortoets waarin ten minste voor elk van de storingsfactoren uit de Effectenindicator (Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, 2023) wordt nagegaan of deze relevant is (aan de orde is) en zo ja of negatieve effecten op geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen op voorhand kunnen worden uitgesloten.

Indien op grond van de Voortoets niet kan worden uitgesloten dat een voornemen uitgaande van de instandhoudingsdoelstellingen (significant) negatieve effecten kan hebben, dient de initiatiefnemer meer gedetailleerd in kaart te brengen wat de effecten van de activiteit kunnen zijn. De resultaten van dit onderzoek dienen te worden neergelegd in een Passende Beoordeling.

In de Passende Beoordeling wordt de best beschikbare wetenschappelijke kennis gebruikt om in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen na te gaan welke effecten aan de orde zijn, waarbij mitigerende maatregelen (maatregelen die de effecten terugdringen) meegenomen mogen worden, om zo waar mogelijk het optreden van effecten uit te sluiten.

Voor projecten of handelingen waarvan uit de Passende Beoordeling volgt dat ze afzonderlijk of in cumulatie kunnen leiden tot aantasting van de natuurlijke kenmerken kan geen vergunning worden verleend, tenzij een zogenoemde ADC-toets (die formeel geen onderdeel is van de Passende Beoordeling) succesvol kan worden doorlopen. De stappen die volgordelijk allemaal succesvol moeten worden doorlopen zijn dan:

- ▢ Er zijn geen Alternatieve oplossingen met minder gevolgen voor het gebied.
- ▢ Het project is nodig om Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard. Overigens gelden als Dwingende redenen van groot openbaar belang alleen die gronden, die zijn vastgelegd in de Europese Habitat- of Vogelrichtlijn.
- ▢ De nodige Compenserende maatregelen worden getroffen om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft.

Beschermde soorten (Ow Bal § 11.2)

De Bal van de Ow kent drie algemene beschermingsregimes waarin de voorschriften van de Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn en twee verdragen (Bern en Bonn) zijn geïmplementeerd en waarin aanvullende voorschriften zijn gesteld voor de dier- en plantensoorten die niet onder die specifieke voorschriften vallen, maar wel bescherming nodig hebben. Voor alle in het wild levende planten en dieren (dus ook voor soorten die niet zijn opgenomen in de Ow) geldt de specifieke zorgplicht conform Ow Bal artikel 11.27. Deze plicht houdt in dat iedereen 'voldoende zorg' in acht moet nemen voor alle in het wild levende planten en dieren en hun leefomgeving. Veelal komt de zorgplicht erop neer dat tijdens werkzaamheden negatieve effecten op planten en dieren zoveel mogelijk worden voorkomen, en dat bij de inrichting aandacht wordt besteed aan de realisatie van geschikt habitat voor plant en dier. De zorgplicht geldt altijd en voor alle planten en dieren, of ze beschermd zijn of niet, en in het geval dat ze beschermd zijn ook als vergunning of vrijstelling is verleend. De zorgplicht betekent niet dat geen effecten mogen optreden, maar wel dat dit, indien noodzakelijk, op zodanige wijze gebeurt dat de verstoring en eventueel lijden zo beperkt mogelijk is.

Beschermingsregimes

Het gaat om de volgende beschermingsregimes:

- ▢ *Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn (Ow Bal § 11.2.2)*
Dit zijn alle van nature in Nederland in het wild levende vogels (zoals bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn).
- ▢ *Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (Ow Bal § 11.2.3)*
Dit zijn soorten die genoemd zijn in Bijlage IV bij de Habitatrichtlijn, Bijlage I of II bij het Verdrag van Bern en Bijlage II bij het Verdrag van Bonn.
- ▢ *Beschermingsregime andere soorten (Ow Bal § 11.2.4)*
Dit zijn soorten die genoemd zijn in Bijlage IX onder A en B van de Bal Ow. Het gaat hier om de bescherming van zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen, kevers en vaatplanten van nature voorkomend in Nederland.

Verbodsbepalingen

Elk van de beschermingsregimes kent zijn eigen verbodsbepalingen en vereisten voor vrijstelling of vergunning van deze verboden. De verbodsbepalingen in de paragrafen 11.2.2 en 11.2.3 zijn een-op-een overgenomen uit de genoemde richtlijnen (zie Tabel 2) en verdragen en zijn uitsluitend van toepassing op de in deze richtlijnen en verdragen genoemde soorten. De bepalingen in paragraaf 11.2.4 zien toe op de 'nationale' andere soorten die zijn genoemd in de bijlage IX onder A en B bij de Bal Ow. Hiervoor geldt een kleiner aantal verbodsbepalingen.

Bij de toetsing aan het soortbeschermingsdeel van de Bal Ow wordt bepaald of beschermde plant- en diersoorten kunnen voorkomen in het onderzoeksgebied en of de functionaliteit van het leefgebied van deze soorten aangetast wordt als gevolg van het project, waardoor de gunstige staat van instandhouding in gevaar komt.

Tabel 2. Verbodsbepalingen Besluit activiteit leefgebieden Omgevingswet.

Verbodsbepalingen Vogelrichtlijn Ow Bal art.11.37	Verbodsbepalingen Habitatrichtlijn Ow Bal art.11.46	Verbodsbepalingen Andere soorten Ow Bal art. 11.54
Art. 11.37 1a. Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.	Art 11.46 1a Het is verboden in het wild levende dieren HR IV soorten (Verdrag Bern en Bonn) in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.	Art. 11.54 1a Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen.
Art. 11.37 1b Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in lid 1a te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.	Art 11.46 1b Het is verboden dieren als bedoeld in lid 1a opzettelijk te verstoren.	Art. 11.54 1b Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of eieren van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen.
Art. 11.37 1c Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in lid 1a te rapen en deze onder zich te hebben.	Art. 11.46 1c Het is verboden eieren van dieren als bedoeld in lid 1a in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.	
Art. 11.37 1d Het is verboden vogels als bedoeld in lid 1a opzettelijk te storen.	Art 11.46 1d Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in lid 1a te beschadigen of te vernielen.	
Art. 11.37 3 Het verbod geldt niet als de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.	Art. 11.46 1e. Het is verboden planten HR (en Verdrag van Bern) in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen	Art. 11.54 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Vergunnings- en vrijstellingsmogelijkheden

In beginsel moet met voorzorgsmaatregelen ervoor worden gezorgd dat de functionaliteit van het leefgebied niet wordt aangetast en soorten niet worden verwond of gedood. Lukt dat niet en worden dus verbodsbepalingen overtreden, dan moeten mitigerende maatregelen genomen worden en is een vergunning nodig. Het beschermingsregime van de soort bepaalt de mogelijkheid tot het verkrijgen van een vergunning.

Artikelen 7.197k, 7.197o en 7.197r van de Omgevingsregeling (hierna: Or) van de Omgevingswet bevatten de vergunnings- en vrijstellingsmogelijkheden van de genoemde verboden per beschermingsregime. Voor soorten van de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn kan alleen vrijstelling worden verleend op basis van de in deze richtlijnen genoemde belangen (bijvoorbeeld openbare veiligheid of dwingende reden van groot openbaar belang). Onder de Omgevingswet geldt voor deze soorten een vergunningsplicht, behalve als het bevoegd gezag door middel van een zogenoemde vrijstelling anders besluit.

Voor de ‘andere soorten’ van artikel 11.54 van de Bal kunnen provincies en het ministerie van LNV een algemene vrijstelling van de vergunningsplicht vaststellen middels een verordening. De provincie is het bevoegd gezag voor het al dan niet verlenen van vergunningen en vergunningen in het kader van de Ow. Alleen bij ruimtelijke ingrepen waarmee grote nationale belangen zijn gemoeid, is het rijk in de vorm van de minister van LNV bevoegd gezag. Het bevoegd gezag voor dit project is Provincie Friesland. Voor sommige soorten geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen bij ruimtelijke ingrepen op basis van Provinciale Staten vastgestelde provinciale verordeningen. De vrijgestelde soorten in Friesland zijn in Tabel 2 weergegeven. De specifieke zorgplicht (artikel 11.27) blijft wel te allen tijde van toepassing.

Tabel 2: Soorten met een algemene vrijstelling voor ruimtelijke ingrepen op basis van door PS vastgestelde provinciale verordeningen in Provincie Friesland.

Grondgebonden zoogdieren			Amfibieën en reptielen
Aardmuis	Gewone bosspitsmuis	Steenmarter	Bastaardkikker
Bosmuis	Haas	Tweekleurige bosspitsmuis	Bruine kikker
Bunzing	Huisspitsmuis	Veldmuis	Gewone pad
Dwergmuis	Konijn	Vos	Kleine watersalamander
Dwergspitsmuis	Ree	Wezel	Meerkikker
Egel	Rosse woelmuis	Woelrat	

Voorzorgs- en mitigerende maatregelen

Indien door voorzorgsmaatregelen de negatieve effecten volledig kunnen worden opgeheven, waardoor overtreding van de verbodsbepalingen voorkomen kan worden, is het aanvragen van een vergunning niet nodig. Het gaat erom dat de voorzorgsmaatregel zorgt dat de functionaliteit van voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen van de aanwezige beschermde soort blijft behouden en de betreffende soort niet gedood of verwond (of verstoord) wordt.

De voorzorgsmaatregelen worden als randvoorwaarde meegegeven aan de aannemer. Indien dit niet wenselijk of mogelijk is, dan dienen mitigerende maatregelen genomen te worden om de optredende effecten te verzachten. Omdat sprake is van het overtreden van één of meerdere verbodsbepalingen, moet een vergunning worden aangevraagd. In specifieke gevallen geldt een vrijstelling van vergunningsplicht als ruimtelijke ontwikkelingen uitgevoerd worden volgens een goedgekeurde gedragscode.

Opzettelijkheid

In de Ow is voor veel verbodsbepalingen de term ‘opzettelijk’ van toepassing. Niet-opzettelijke handelingen waarbij verbodsbepalingen overtreden worden zijn niet verboden. Daarbij is van belang dat het Europese Hof van Justitie in zijn jurisprudentie heeft bepaald dat onder opzet ook voorwaardelijke opzet moet worden begrepen: “Daarvan is sprake als iemand een handeling verricht en daarbij bewust de aanmerkelijke kans aanvaardt dat zijn gedragingen schadelijke gevolgen hebben voor een dier of plant”.

Wezenlijke invloed

Met de term ‘wezenlijke invloed’ wordt bedoeld op een wezenlijk negatieve invloed op een soort of populatie. Om te bepalen of sprake is van een wezenlijk

(negatieve) invloed dienen de effecten van de activiteiten of werkzaamheden op de populatie te worden onderzocht. Of hiervan sprake is hangt af van de lokale, regionale, landelijke en Europese stand van de soort. Op welk van deze niveaus de effecten op een soort moeten worden onderzocht, hangt af van de soort. Er is geen sprake van een wezenlijke invloed wanneer de populatie de mogelijke negatieve effecten van de activiteiten of werkzaamheden zelf op een zodanige wijze (bijvoorbeeld doordat voldoende uitwijkmogelijkheden zijn naar een volwaardig leefgebied elders) teniet kan doen dat er geen invloed is op de huidige staat van instandhouding van de soort. In alle gevallen geldt proportionaliteit. Effecten op een zeer zeldzame soort zullen op een lager niveau moeten worden gezien dan een zeer algemene soort. Bij soorten die zich niet over grote afstanden kunnen verplaatsen, zoals amfibieën, reptielen, planten en veel soorten insecten, is eerder sprake van een wezenlijk negatieve invloed dan bij soorten die zich over grotere afstanden kunnen verplaatsen. Verder is van belang of het effect van tijdelijke of permanente aard is. Van tijdelijke effecten kan een populatie van een soort zich over het algemeen gemakkelijker herstellen dan wanneer het om een aanhoudend negatief effect gaat.

Bescherming van houtopstanden (Ow Bal § 11.3)

In de Bal van de Ow is de bescherming van houtopstanden geregeld. Het doel van de regels met betrekking tot houtopstanden onder de Ow is de instandhouding van het bosareaal. Om deze doelstelling te realiseren zijn er de meldplicht, herplantplicht en mogelijke oplegging van een kapverbod ingeval van houtkap. De kap dient daarbij wel een bepaalde omvang en locatie te hebben. Enkel houtopstanden groter dan 10 are of 20 rijbomen en gelegen buiten de bebouwde kom worden gereguleerd.

Bij de kap van ten minste 10 are of meer dan 20 bomen is een kapmelding verplicht. De Ow hanteert het principe van 1-op-1 compensatie, beter bekend als de herplantplicht. Dunningswerkzaamheden in het kader van natuurbeheer of boskap ten behoeve van realisatie van instandhoudingsdoelstellingen voor een Natura 2000-gebied zijn in beginsel vrijgesteld van herplantplicht, maar dienen wel gemeld te worden. Verder zijn bijvoorbeeld fruitboomgaarden, lijnvormige beplantingen van wilgen of populieren, kerstbomen en houtopstanden op erven en tuinen vrijgesteld van bescherming.

Meldplicht ten aanzien van de voorgenomen kap

Wanneer houtopstanden geveld worden, niet vallende onder artikel 11.111 van de Bal van de Ow, geldt een meldingsplicht bij Gedeputeerde Staten van desbetreffende provincie. In artikel 11.126 van de Bal van de Ow is namelijk opgenomen dat het verboden is een houtopstand geheel of gedeeltelijk te vellen of te doen vellen, met uitzondering van het periodiek vellen van vriend- of hakhout, zonder voorafgaande melding daarvan bij gedeputeerde staten. De provincie kan bij verordening regels stellen over de melding, bedoeld in het eerste lid. Deze regels kunnen in elk geval betrekking hebben op de gegevens die bij de melding worden verstrekt, de termijn waarbinnen de melding wordt gedaan, en de wijze waarop de melding wordt gedaan.

Herplantplicht en vrijstellingsmogelijkheid

Een eigenaar moet binnen drie jaren na het vellen of het tenietgaan van de houtopstand zorgdragen voor het op bosbouwkundig verantwoorde wijze herbeplanten van dezelfde grond. Provinciale staten kunnen bij verordening regels stellen over de bosbouwkundig verantwoorde wijze van herbeplanting, bedoeld in het eerste lid.

Gedeputeerde staten kan ontheffing verlenen van het op bosbouwkundig verantwoorde wijze herbeplanten van dezelfde grond, ten behoeve van herbeplanting op andere grond, indien de herbeplanting voldoet aan bij provinciale verordening gestelde regels. Deze regels kunnen onder meer betrekking hebben op de kwaliteit, oppervlakte en locatie van de andere grond en de natuurwaarde van de gevelde houtopstand.

Kapverbod

De kapmelding vergemakkelijkt de controle op de uitvoering van deze plicht tot herbeplanting en maakt het mogelijk voor gedeputeerde staten om een kapverbod op te leggen. Het kapverbod kan door gedeputeerde staten telkens voor ten hoogste vijf jaar worden opgelegd ter bescherming van bijzondere natuur- of landschapswaarden.

Planologische gebiedsbescherming (NNN)

Het ruimtelijk beleid voor het Natuurnetwerk Nederland, voorheen Ecologische Hoofdstructuur, is gericht op behoud, herstel en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden van een gebied en het effectief functioneren van de ecologische verbindingzones.

“Nee, tenzij”

De bescherming van deze waarden vindt plaats door toepassing van een specifiek afwegingskader: het zogenaamde “nee, tenzij”-regime. Dat betekent dat nieuwe plannen en projecten niet zijn toegestaan (‘nee’) als deze een significant negatief effect hebben op de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied, tenzij daarmee een groot openbaar belang gediend is en er geen reële alternatieven voorhanden zijn. In dat geval moet de schade zoveel mogelijk beperkt worden door het treffen van mitigerende maatregelen en moet de resterende schade gecompenseerd worden. Hiervoor is goedkeuring (of een verklaring van geen bezwaar) van Gedeputeerde Staten vereist.

De provincie beschermt het NNN via het ruimtelijk beleid om ervoor te zorgen dat de omvang en kwaliteit van deze gebieden niet afneemt. Dit is geregeld in de Provinciale Ruimtelijke Verordening (PRV). Hoofddlijn is daarbij dat nieuwe ontwikkelingen in het NNN per saldo niet mogen leiden tot significante aantasting van het NNN, tenzij er een groot openbaar belang is én alternatieven ontbreken (Nee tenzij. Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen met significante negatieve natuurgevolgen in het Natuurnetwerk Nederland zijn niet toegestaan (‘nee’), tenzij groot openbaar belang en het ontbreken van alternatieven aangetoond is. Het Nee-tenzij komt uit het rijksbeleid en is uitgewerkt in de Provinciale Ruimtelijke Structuurvisie (PRS) en Verordening (PRV).

Wezenlijke kenmerken en waarden

De wezenlijke kenmerken en waarden van Natuurnetwerk Nederland zijn gekoppeld aan de natuurdoelen voor een gebied. Deze zijn te vinden in het “Natuurbeheerplan” van de betreffende provincie, de Index Natuur en Landschap en de aanwijzingsbesluiten voor de Natura 2000-gebieden voor zover de onder het Natuurnetwerk Nederland aangewezen gebieden ook in een Natura 2000-gebied liggen.

De vraag wanneer sprake is van een significant negatief effect op de wezenlijke kenmerken en waarden kan in het kader van het Natuurnetwerk Nederland niet in algemene zin beantwoord worden. In ieder geval worden alle plannen of projecten die ertoe leiden dat een deel van het netwerk een andere bestemming moet krijgen en daardoor uit de begrenzing moet worden gehaald als significant aangemerkt.

A2 Bestek Versterken Friese IJsselmeerkust Makkummer Noordwaard

Zie bijgevoegde pdf-file: "BH1774-RHD-Noordwaard Nieuwe Situatie-00.pdf".

A3 Opzet ecologisch logboek

Datum	Type conditionerend-toestandsonderzoek	Verantwoordelijke voor het onderzoek	Betrokken ecooloog	Relevante beschermde soorten	Toelichting stap 4	Toelichting stap 5	Aanvullende afspraken (en verantwoordelijke)	Datum afgerond

A4 (Voorbeeld) incidentenformulier

Incidentenformulier – ecologische begeleiding							
Nummer	Datum	Gebeurtenis	Actie aannemer	Actie ecooloog	Resultaat	Beeld	Vervolgacties

Toelichting grondslagen

In dit document kunt u secties vinden die onleesbaar zijn gemaakt. Deze informatie is achterwege gelaten op basis van de Wet open overheid (Woo). De letter die hierbij is vermeld correspondeert met de bijbehorende grondslag in onderstaand overzicht.

J Art. 5.1 lid 2 sub e

Het belang van de openbaarmaking van deze informatie weegt niet op tegen het belang van de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer van betrokkenen